

Univerzita Hradec Králové

Filosofická fakulta

**Možnosti práce se stereotypy v nízkoprahových
zařízeních pro děti a mládež**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Autor: Bc. Jiří Klouček

Studijní obor: Sociální práce

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Radka Janebová, Ph.D.

Hradec Králové 2018

Zadání diplomové práce

Autor:	Jiří Klouček
Studium:	U16071
Studijní program:	N6731 Sociální politika a sociální práce
Studijní obor:	Sociální práce
Název diplomové práce:	Možnosti práce se stereotypy v nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež
Název diplomové práce AJ:	Possibilities of work with stereotypes in low-threshold facilities for children and youth

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Diplomová práce se zabývá stereotypy u klientů vybraného nízkoprahového klubu pro děti a mládež. Součástí práce je mapování naučených vzorců chování klientů od 6 do 22 let, které jsou kategorizovány podle stupnice odmítavého chování G. Allporta. Nalezené stereotypní projevy jsou dekonstruovány podle teorie dekonstrukce, která vychází zejména z myšlenek J. Derridy. Nejprve se analyzuje projev stereotypně smýšlejícího klienta. Následuje návrh, jakým způsobem může sociální pracovník reagovat přímo v komunikaci s klientem, aby reflektoval nejednoznačnost jejich názoru a aby vedl klienta ke kritickému přemýšlení. Výzkum je proveden kvalitativní výzkumnou strategií.

OAKLEY, Ann. Pohlaví, gender a společnost. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-403-6. TONCROVÁ, Marta a Lucie UHLÍKOVÁ, ed. Etnické stereotypy z pohledu různých vědních oborů. Brno: Etnologický ústav Akademie věd České republiky, 2001. ISBN 80-85010-34-8. WEINEROVÁ, Renata. Romové a stereotypy: výzkum stereotypizace Romů v Ústeckém kraji. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2632-1.

Garantující pracoviště:	Ústav sociální práce, Filozofická fakulta
Vedoucí práce:	Mgr. et Mgr. Radka Janebová, Ph.D.
Oponent:	Mgr. Miroslav Kappl, Ph.D.
Datum zadání závěrečné práce:	27.4.2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a uvedl v ní veškeré zdroje, které jsem v práci použil.

V Hradci Králové dne

.....

vlastnoruční podpis

Poděkování

Děkuji vedoucí mé diplomové práce paní Mgr. et Mgr. Radce Janebové Ph.D., za nosné náměty a poznámky posouvající práci na vyšší úroveň. Také bych chtěl poděkovat mojí rodině za vytvoření příjemného prostředí při tvorbě diplomové práce.

Anotace

Diplomová práce se zabývá stereotypy u klientů vybraného nízkoprahového klubu pro děti a mládež. Součástí práce je mapování naučených vzorců chování klientů od 6 do 22 let, které jsou kategorizovány podle stupnice odmítavého chování G. Allporta. Nalezené stereotypní projevy jsou dekonstruovány podle teorie dekonstrukce, která vychází zejména z myšlenek J. Derridy. Nejprve se analyzuje projev stereotypně smýšlejícího klienta. Následuje návrh, jakým způsobem může sociální pracovník reagovat přímo v komunikaci s klientem, aby reflektoval nejednoznačnost jejich názoru a aby vedl klienta ke kritickému přemýšlení. Výzkum je proveden kvalitativní výzkumnou strategií.

Annotation

Diploma thesis deals with stereotypes of clients of the chosen low threshold club for children and youth. Part of this work is exploration of learned behavior patterns of clients from 6 to 22 years old, which are categorized according to scale of „rejecting behavior“ developed by G. Allport. Discovered stereotypical manifestations are deconstructed according to the theory of deconstruction which comes especially from ideas of J.Derrida. At first, the work analyzes the speech of the stereotypically thinking client. It is followed by the suggestion of how can a social worker react in direct communication with a client to reflect an ambiguity of their opinion and to lead the client to critical awareness. Research is conducted via qualitative research strategy.

Klíčová slova:

Stereotyp, NZDM, dekonstrukce, Derrida, komunikace

OBSAH

ANOTACE	5
ANNOTATION	5
KLÍČOVÁ SLOVA:	5
OBSAH.....	6
ÚVOD	7
1. TEORETICKÁ ČÁST	8
1.1 PŘEDSUDEK A STEREOTYP	8
1.2 FORMOVÁNÍ PŘEDSUDKU	12
1.3 ODMÍTAVÉ CHOVÁNÍ	14
1.4 SOCIÁLNÍ KONSTRUKTIVISMUS	17
1.5 DEKONSTRUKCE STEREOTYPU	17
1.6 JAK DEKONSTRUOVAT	23
1.7 PROSTŘEDÍ NÍZKOPRAHOVÉHO KLUBU PRO DĚTI A MLÁDEŽ	33
1.8 SHRNUÍ TEORETICKÉ ČÁSTI	36
2. METODOLOGICKÁ ČÁST	38
2.1 FORMULACE CÍLŮ VÝZKUMU	38
2.2 ODŮVODNĚNÍ VÝZKUMNÉ STRATEGIE.....	39
2.3 TRANSFORMAČNÍ TABULKA	41
2.4 VYBRANÝ VÝZKUMNÝ VZOREK.....	42
2.5 ORGANIZACE VÝZKUMU	42
2.6 RIZIKA A LIMITY VÝZKUMU	44
3. INTERPRETACE ZÍSKANÝCH ÚDAJŮ.....	47
3.1 DVC 1: POZOROVÁNÍ ODMÍTAVÉHO CHOVÁNÍ	47
3.2 DVC 2: NÁVRH PROVEDENÍ DEKONSTRUKCE V PRAXI	50
3.3 SHRNUÍ VÝZKUMNÉ ČÁSTI	60
ZÁVĚR A DISKUSE	62
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	65
SEZNAM PŘÍLOH.....	69

ÚVOD

Diplomová práce má za cíl prozkoumat možnosti použití metody dekonstrukce v případě pozorovaných typů stereotypního chování klientů. Hlavní cíl bychom mohli rozdělit na dva dílčí cíle:

Prozkoumat metodou pozorování stereotypy klientů nízkoprahového zařízení pro děti a mládež (dále NZDM) společnosti Prostor PRO přímo při chodu nízkoprahového klubu. Pozorování je zaměřeno na:

- Genderově nekorektní stereotypní chování
- Nekorektní stereotypní chování vůči znevýhodněným menšinám

Druhým dílčím cílem je prozkoumat dostupnou literaturu s cílem zmapovat teorii dekonstrukce stereotypů a navrhnout, jak by u vypořádaných případů stereotypního chování šla teorie dekonstrukce aplikovat do komunikační praxe.

Téma diplomové práce jsem si vybral proto, že mě zajímalo, do jaké míry lze využít teorie dekonstrukce v komunikační praxi s klienty NZDM. S problémem stereotypního chování, ať už vůči menšinám, národům, příslušníkům určitých států či příslušníkům k určitému pohlaví, se setkávám téměř každý pracovní den, ale málokdo si uvědomuje, že předsudek, který je se stereotypním chováním pevně spjat, nás do jisté míry svazuje. Předsudek ovlivňuje naše chování a podněcuje k iracionálním reakcím na podnět. Práce by tak mohla být přínosná jako základ pro vytvoření metodiky pro komunikaci s klientem, kterého silně ovlivňují stereotypy.

Práce je členěna na teoretickou základnu, ze které vychází výzkum a na výzkum samotný. Na závěr jsou v práci začleněny přílohy podkreslující problematiku předsudků.

Výzkum vztažený k prvnímu dílčímu cíli je proveden formou strukturovaného pozorování, kde sledujeme klíčové znaky odmítavého chování. Druhý dílčí cíl je výzkumně zpracován metodou analýzy dokumentů. Popsané znaky u jednotlivých klientů jsou okomentované a jsou k nim uvedeny vhodné teoretické přístupy dekonstrukce jejich stereotypů dle teorie dekonstrukce.

1. TEORETICKÁ ČÁST

V teoretické části se snažím uchopit velice široké téma předsudku a stereotypu, které se dotýká jak sociální práce, ale tak psychologie či filosofie. V následujících podkapitolách se zabývám tématem stereotypu a předsudku, které rozebírám jak obecně, tak z hlediska jejich vzniku a formování, což vnímám jako důležité pro pochopení podstaty jevu. Uvádím několik definic a vymezuji rozdíl mezi předsudkem a stereotypem. Úsek Odmítavé chování je zaměřený na formu stereotypního chování, které zkoumám ve výzkumné části. Vymezuji zde stupnici nepřátelského chování, jež je výsledkem negativního postoje k jedinci či skupině. Podkapitola Dekonstrukce stereotypu se zabývá filosofickou teorií dekonstrukce, kterou objasňuji a vztahuji k teorii stereotypu. Podkapitola Prostředí nízkoprahového klubu pro děti a mládež popisuje prostředí, ve kterém probíhá výzkum a taktéž zmiňuje typ klientů, se kterými byl proveden výzkum.

1.1 Předsudek a stereotyp

Domnívám se, že stěžejní je objasnit si základní termíny, které se budou objevovat v celé práci. Pro mnohé lidi jsou termíny předsudek a stereotyp synonymem, ale ukážeme si, že tomu tak vůbec není. Jedná se o zcela rozdílné termíny, které je třeba důsledně rozlišovat. Zásadní rozdíl mezi stereotypem a předsudkem je podle Musila (2004, str. 46), že předsudek je neověřený stereotyp. Znamená to, že pokud osoba na základě stereotypu jedná, aniž by si ověřila jeho platnost v dané životní situaci, jedná se o předsudek. Dodává, že je třeba rozdělit stereotyp na reflektovaný a nereflektovaný. Zjednodušeně řečeno, nereflektovaný stereotyp je nevědomý a reflektovaný je vědomý, ale tak silný, že je nepotlačitelný.

V různých pramenech můžeme najít desítky definic předsudku. Asi nejkratší říká, že předsudek znamená *smýšlet o ostatních špatně bez náležitého opodstatnění* (LaFarge, 1937, str. 174) Autor ve své knize *The Race Question and the Negro* vysvětluje, jak byla tato definice převzata od moralistů, kteří předsudek zjednodušeně

nazývali „ukvapený soud“. Tato definice se mi osobně velmi zamlouvá, protože je jasná a výstižná. Vnímám, že lidé často jednají ukvapeně na základě vnějších tlaků tak, aby v komunikaci se svým okolím měli co nejméně problémů. Racionalita jde pak stranou. Důležité je vyzvednout společné rysy jednotlivých definic a to, že předsudek je zpravidla ničím nebo špatně podložený úsudek, který je zcela iracionální. Zpravidla je založený na emocích.

Velké množství definic popisuje zejména **negativní předsudek**. Jedná se o předsudek, kde je člověk negativně zaujatý vůči jinému podnětu. Příkladem by mohl být rasistův postoj vůči osobám černé pleti. Mnoho autorů ale opomíná **pozitivní předsudek**, kde osoby zaujímají a priori velmi kladný postoj k podnětu. Zde by mohl být uveden příklad, kdy se člen společnosti lehce ztotožňuje s názory osob jeho referenční skupiny. Je zajímavé pozorovat, když je člověk ovlivněný jak pozitivním tak negativním předsudkem (či stereotypem) zároveň. Domnívám se, že je to častý jev, protože pozitivní předsudek může být i vůči našemu národu, rase, vyznání apod. Nekritický přístup k vlastnímu a iracionálně kritický přístup k cizímu je pak důvod k silným emočním reakcím, které popisuje kapitola Odmítavé chování.

Na základě těchto poznatků, bychom mohli souhlasit s Allportovou definicí: *Předsudek je příznivý či nepříznivý postoj vůči osobě nebo věci, který člověk zaujímá předem, bez opravdové zkušenosti nebo bez ohledu na ni.* (Allport, str. 38, 2004)

Shledávám však, že častěji se setkávám s předsudkem negativním – zejména v problematice rasismu a genderu. Obecně bychom však mohli říci, že předsudky se objevují na základě nějaké odlišnosti lidí – odlišné kultury, barvy kůže, jazyka, odlišnými hodnotami či idejemi. V knize Právo (n)a předsudek (Kosek, 2011) se její autor zamýšlí, jestli by předsudky a stereotypy existovaly, kdyby se všechny výše zmíněné rozdíly odstranily. Správně dále podotýká, že by se musely odstranit i všechny rozdíly v osobnosti lidí, pohlaví či inteligence, což není v naší době možné zařídit. S Kosekem v tomto silně souhlasím.

Předsudek a stereotyp má svůj základ v názoru. *„Názor vyjadřuje specifické osobní hledisko jednotlivce, individuální stanovisko každého člověka, jedinečný postoj nějaké konkrétní osoby (formalizovaně pak i nějak organizované skupiny lidí) k určité skutečnosti. Vzhledem k tomu, že každý člověk, každý jedinec je unikátní*

individualitou, existuje faktická přirozená různost a různorodost rozličných názorů, jež je jen odrazem faktické různorodosti a pestrosti okolního světa jako takového. Názor tedy může být čistě individuální věc, může se ale jednat i o kolektivně sdílenou entitu, záleží vždy na konkrétní situaci a okolnostech.“ (Wikipedia, online) Ve zmíněné definici je použito slova postoj jako synonyma ke slovu názor, ale podle teorie předsudku je vhodné tato dvě slova odlišovat. Základním rozdílem mezi postojem a názorem je jejich emocionální náboj. V případě postoje zaujímáme emocionální vztah k podnětu, zatímco u názoru k němu máme vztah čistě racionální. Z toho můžeme analogicky vyvodit, že názor se může po určité době přerodit v postoj, pokud se názor bude dotýkat našich osobních hodnot.

Každý člověk má určité názory, které si vytvořil za dobu svého života. Názory vycházejí z logiky, zkušenosti či jsou nám předávány z našeho okolí a my je buď přijmeme, nebo odmítneme. V našem životě se setkáváme se situacemi, kdy se dostáváme do střetu s jinými názory. Míváme přirozenou tendenci naše názory, vycházející z naší zkušenosti, bránit. Ukáže-li se však, že náš subjektivní názor není pravdivý, je přirozené, že se ho bez větších emocí vzdáme a náš názor změním. Jinak by ale zareagovala osoba popírající holokaust, které by byla předkládána fakta o jeho existenci. Rozdíl spočívá v tom, že v prvním případě, kdy by se mohlo jednat například o názor na kvalitu školních jídel, se jedná o pouhý předpoklad. V druhém případě popírače holokaustu, se jedná o jeho životní hodnotu - silně zvnitřněnou skutečnost, kterou osoba bere za nepopíratelnou pravdu, životní postoj.

Postoje hrají ve struktuře psychiky zásadní roli, protože psychika má potřebu nacházet smysl v událostech, s nimiž se v životě vypořádáváme, a pomáhá tak porozumět světu, ve kterém se pohybujeme. Vyjadřujeme-li sami sebe prostřednictvím postojů, zažíváme vnitřní uspokojení a v situacích, kdy své hodnoty před někým obhajujeme, máme pocit, že se dotýkáme smyslu. (Kosek, 2011, str. 56)

Pokud se tedy na problematiku postoje podíváme z druhé stránky, můžeme snadno pochopit, proč jsou lidé silně emocionální, když se setkají s popíráním jejich hodnot. Popírá se tím totiž i jejich náhled na fungování světa. S tím souvisí teorie logoterapie Viktora Frankla. Základ teorie spočívá v tom, že ve svém životě člověk potřebuje určité hodnoty, které může považovat za stabilní. Frankl popisuje, že mít

takovou oporu má silný psychoterapeutický a psychohygienický význam. (Frankl, 2006, s. 13)

Postoje se skládají ze tří základních složek podle Průchy (2011):

- Kognitivní složka – týká se poznatků a názorů, které jednatel má o předmětu svého postoje. Jedná se tedy zejména o věcné informace nesoucí vypovídací hodnotu.
- Emocionální složka – týká se emocí, které jednatel zaujímá k podnětu postoje.
- Behaviorální složka – týká se chování vůči podnětu postoje.

Můžeme se setkávat s případy, kdy jednotlivé složky postoje jsou v určité nerovnováze – jedna ze složek je silnější než ostatní. V případě, kdy by jedinec vycházel ryze z kognitivní složky, se jedinec upíná pouze na zdroj informací a bere ho nekriticky jako samozřejmost. Pokud by dominovala čistě emocionální složka, osoba by vycházela pouze ze svých osobních pocitů. Příkladem převládající behaviorální složky by byla automatická zakódovaná reakce při setkání s podnětem.

V případě stereotypně jednajících osob, které mají své chování zautomatizované, psychologické a jiné výzkumy dokazují, že změna již vytvořených postojů je velmi složitý proces, jež je obtížně proveditelný. Průcha (2011, str. 53) mluví o situacích, kdy jsou složky postoje v nesouladu či dokonce v kontradikci. Je pak velmi složité apelovat například na kognitivní složku jedince dodanými fakty, když jedinec je hluboce přesvědčen o opaku a dodaná fakta mu tak názor nezmění.

V diplomové práci se taktéž budeme často setkávat s pojmem stereotyp. *Stereotyp je převzatý a neměnný soubor představ o člověku nebo skupině lidí, který významně ovlivňuje vnímání, hodnocení i postoje vůči nim.* (Wikipedia, online)

Stereotyp má i další významy v některých oborech. V psychologii je to *neměnný a opakovaný soubor představ nebo gest, která se vždy vyskytují pohromadě.*

Naučený a přesně koordinovaný soubor pohybů, projev podmíněného reflexu, se podle I. P. Pavlova nazývá dynamický stereotyp. (Petrušek, 1996)

Slovo je složeno z řec. stereos – „tvrdý, pevný“ a typtein – „razit, tisknout“. Vzniklo jako tiskařský pojem ve Francii koncem 18. století a v angličtině je doloženo již roku 1798. Metaforický význam „klišé, předsudek“ zavedl roku 1922 americký komentátor Walter Lippmann. (Etymonline.com, online)

Na stereotyp bychom se neměli dívat pouze jako na negativní jev, ale spíše jako na jev přirozený: *Obecně se dá říci, že stereotypy extrapolují zkušenosti a mají tendenci být pravdivé, nebo alespoň obsahovat pravdivé jádro. Stereotyp musí projít testem reality. Aby se stereotyp ujal, je nutné, aby nám umožnil alespoň o 10% zvýšit pravděpodobnost správné volby, než jakou bychom měli pouze na základě náhody. Je samozřejmé, že pokud se stereotyp jednou ujme, může sám sebe posilovat a jeho platnost může růst, ale na druhou stranu jasně nerealistické stereotypy jsou nepravděpodobné a mají krátký život (Bakalář, 2003, str. 80)* Jedná se tedy o jakýsi mechanismus, jak lépe uspět ve světě ve kterém žijeme.

1.2 Formování předsudku

Jak již bylo zmíněno, předsudek je forma postoje. Podle Říčana (str. 109, 2010) jsou postoje určovány primárními potřebami, ale je důležité zmínit, že jsou do značné míry autonomní. Pokud tedy známe postoj člověka (například muže) k určitému podnětu (třeba jeho postoj k ženám), tak můžeme odhadovat, že se jeho postoj bude reflektovat do jeho jednání. Je do jisté míry možné předpovědět jednání jedince na základě baterií testů osobnosti, které zjistí, jaké jsou prioritní psychologické potřeby jedince, jeho charakter, temperament, instinkty. Pro nás pozorující jsou ale postoje lepším ukazatelem potenciálního jednání, protože ukazují přímý vztah k podnětu.

Na formování předsudku má vliv vícero podnětů. Mezi hlavní patří panující názor na menšinovou skupinu ve skupině většinové. S tím souvisí teorie kolektivního vědomí francouzského sociologa Émile Durkheima. Podle této teorie není společnost

pouze sumou individuí, ale jakási jednolitá entita z propojených vědomí, kterou Durkheim nazývá právě kolektivní vědomí. Kolektivní vědomí má schopnost vyvíjet tlak na jeho členy, aby se chovali žádoucím způsobem.

Je zajímavé pozorovat podobné znaky teorie kolektivního vědomí a teorie sociálních rolí amerického filosofa a sociálního psychologa Georga H. Meada (1934) či amerického antropologa Ralfa Lintona (1936). Podle teorie sociálních rolí totiž společnost taktéž vytváří tlaky na její členy. Člověk se narodí do společnosti, která už má vytvořená pravidla od předchozích generací. V průběhu života jsou mu předkládány různé cesty, jak se jeho život může ubírat. Když si jednu z nich vybere, je mu přisouzena sociální role. Role s sebou nesou určitá očekávání. Při nenaplnění očekávání je jedinec negativně sankcionován a nucen, aby se choval dle jeho role.

„Změna osoby, která roli vykonává, by na samotnou roli neměla mít vliv (například od policisty očekáváme určité chování, ať už jím je kdokoli). To zajišťuje předvídatelnost chování jedince v dané roli, což přispívá k udržitelnosti řádu ve společnosti. Lidé ve společnosti mají jistá očekávání ohledně zastávání sociální role, která jedincovo jednání řídí. Předpoklady pro zvládnutí role jsou označovány termínem rolové dispozice.“ (Výrost, Slaměník, 2008, str. 404)

Velký vliv mají i jednotlivé skupiny, se kterými se jedinec dostává do styku. Největší vliv mají zejména skupiny referenční. Referenční skupina je podle Sociologického slovníku (Petrušek, 1996) *skupina, která je jedinci velmi blízká, vzhlíží k ní. Jedinec sdílí její hodnoty a názory. Za příklad bychom si mohli vzít radikálně smýšlející politické skupiny z pravicového spektra. Pro jedince mohou být atraktivní svým jednoznačným programem, silnými osobnostmi, chytlavými hesly a propagací razantního a konečného řešení problémů ve společnosti. Když pak taková skupina sdílí názor, že za problémy ve společnosti může určitá skupina, tak se tato skupina rázem stává nepřitelem pro osoby vzhlízející k této ultrapravicové skupině.*

Jistá provázanost s teorií předsudku je v teorii N. Fraserové, filosofky a feministky, která se zabývala teorií spravedlnosti z feministického hlediska. Její teorie (zejména 1997) ale může být snadno aplikována na jakékoliv znevýhodněné skupiny. Základními kameny, se kterými budeme pracovat, je myšlenka, že znevýhodněné

skupiny nejsou záměrně utiskovány, ale trpí neustále reprodukovanými představami, které se o těchto skupinách tradují.

Interpretace teorie Fraserové v knize Barši a Císaře: „*Ti, kteří jsou podrobni kulturnímu imperialismu, se nacházejí vymezení z vnějšku, umístění v síti dominantních významů, které nemohou ovlivnit, z kterých se však ve společenském styku nemohou vymanit. Protože dominantní skupiny mají v rukou prostředky kulturní produkce a výkladu společného života, zahlcují celou společnost svými představami a symbolickými strukturami, takovými obrazy, artefakty a interpretacemi světa, které odpovídají jejich životnímu způsobu, zkušenostem, hodnotám a cílům. Jejich životní formy jsou tak univerzalizovány jako norma pro všechny, jako výraz Národa, Civilizace či Člověka jako takových.*“ (Barša, Císař, 1998, str. 180)

1.3 Odmítavé chování

Odmítavé chování je klíčový pojem, který se vztahuje k negativním stereotypům, které pozoruji v praxi nízkoprahového klubu. **V zásadě se jedná o typy nepřátelských akcí, které jsou podmíněné stereotypem.**

Mezi skupinou nám vlastní a skupinou cizí je něco, co se ve vědeckých kruzích nazývá sociální distance. Sociální distancí se zabýval americký sociolog E. S. Bogardus, který vymyslel tzv. **škálu sociální distance**. Tato škála lze aplikovat i dnes při výzkumech mapujících vztah k menšinovým skupinám. Bogardova škála (Bogardus, 1926, str. 40-46) se ptá, jak blízko bychom si připustili k tělu osoby příslušící k národnostním menšinám, aniž to pro nás bylo diskomfortní. Škála je následující (aplikovaná na romské etnikum):

Přijali byste člena romského etnika:

- do blízkého příbuzenství na základě sňatku
- do mého klubu jako osobního kamaráda
- jako souseda v ulici, kde bydlím
- do zaměstnání, kde pracuji
- jako občana mé vlasti
- pouze jako návštěvníka mé vlasti

- do mé vlasti bych ho nepustil

Bogardus svůj výzkum uskutečnil v letech 1946, 1956 a 1966, vždy po deseti letech, a výsledky komparoval mezi sebou. Ve výsledku je zřejmé, že tendence sociální distance se snižovala. Je zajímavé pozorovat, jak některé menšiny jsou více tolerovány než jiné. **Ve výzkumu očekávám, že se spíše setkám s negativním přístupem k Romům nežli třeba k Vietnamcům a Židům.**

Allport (2004, str. 46) upozorňuje na to, že existuje rozdíl mezi smýšlením o skupině a pak aplikovanou praxí (přístupem v reálu) ke skupině. Že například muž, který si mezi mužskými přáteli v hospodě rád zanáává na ženy nebo s chutí vypráví vtipy o hlouposti žen, se pak zcela běžně vrátí domů ke svojí manželce, kterou hluboce miluje. Upozorňuje tedy, že osoba, která má proti nějaké skupině předsudky ještě nemusí být diskriminující.

Allport (2004, str. 46) ale dodává: „*Pravda je, že každý odmítavý postoj má sklon projevit se někde nějakou akcí. Jen málo lidí si nechá svoje antipatie jen pro sebe. Čím intenzivnější je postoj, tím větší je pravděpodobnost, že vyústí v rázný nepřátelský čin.*“ Můžeme si tedy představit muže z již zmíněného příkladu, který se tedy vrátí z restauračního zařízení, silně posilněný alkoholem, a na základě antipatie k ženám začne svoji manželku psychicky či fyzicky týrat.

Nepřátelské akce se dají podle Allporta charakterizovat v následující stupnici:

- Osočování – sdílení antagonismu vůči skupině s dalšími lidmi. Jako synonyma bychom mohli použít pomlouvání, obviňování, pošpiňování.
- Vyhýbání se – osoba nechce sdílet prostor s členy skupiny, radši přejde na druhý chodník, požádá vedoucího o přesun do jiné pracovní skupiny. V přítomnosti skupiny se cítí nesvá a usiluje o to, aby se od jedince či skupiny mohla vzdálit.
- Diskriminace – zde, na rozdíl od vyhýbání se, se jedinec snaží celou skupinu omezit nebo odstranit z jeho života. Používá na to omezování jejich práv a vylučuje tak členy skupiny na okraj, nejlépe pryč ze společnosti.
- Fyzické napadání – vystupňované emoce mohou vézt k řešení situace silou. Může se jednat o přímé napadení osob náležících ke skupině nebo o napadení

jejich majetku či symbolů propojených se skupinou. Příkladem by mohlo být vandalství na židovských hřbitovech páchané pravicovými extremisty.

- Vyhlazování – extrémní vystupňování fyzického napadání. Cílem je smrt příslušníků určité skupiny.

V poslední době je ožehavým tématem odmítavé chování k muslimské komunitě a přistěhovalcům. Na území České republiky, ale i ve světě, došlo k velkému množství útoků na osoby s muslimským vyznáním. Můžeme se setkat běžně s osočováním a vyhýbáním se (nebo s podněcováním k vyhýbání se) – například ve formě mystifikujících emailů kolujících po českém internetu (příkladem je příloha č. 1), jejichž cílem je podnítit nenávist vůči menšině a osočovat sympatizanty s menšinou. Podněcování k vyhýbání se a diskriminaci můžeme snadno nalézt v internetových diskusích (např. na Novinky.cz) či na veřejných profilech na sociálních sítích (příloha č. 2). Využitý příspěvek vyzývá k násilné demonstraci a násilí na muslimech.

Již i v České republice jsme zaznamenali útoky na vyznavače Islámu. Příkladem by mohl být útok na muslimky v parku Divoká Šárka: Pražští policisté se zabývají konfliktem v parku Divoká Šárka, kde si žena fotila jednu ze dvou procházejících muslimek, protože měla na hlavě tradiční šátek hidžáb. Následně muslimce údajně zakázala vejít na koupaliště a dala jí pěstí. (IDNES.cz, Online) Muslimky nejen že byly omezeny v přístupu na koupaliště, ale jedna z nich byla i fyzicky napadena pěstí a následně kopána na zemi. Podle Allportovy stupnice by se jednalo o diskriminaci a přímém fyzickém napadení.

Ze stejné teorie můžeme vycházet i při posuzování přístupu české společnosti k ženám. Zde zejména feministická hnutí upozorňují na zmíněné stupně *osočování, vyhýbání se a na diskriminaci*. Můžeme taktéž polemizovat, zda do Allportovy klasifikace odmítavého chování můžeme počítat i akty domácího násilí nebo jako formy *fyzického napadání* dle Allporta. Zde ale můžeme pozorovat rozdíly, že *domácí násilí není vidět na veřejnosti, je často latentního charakteru*. (Ševčík, Špaténková, 2011) Nemá manifestační účel jako ostatní formy odmítavého chování.

1.4 Sociální konstruktivismus

Tato kapitola má za cíl logicky propojit kapitoly o předsudcích a stereotypech s teorií dekonstrukce, kterou se budu zabývat v kapitolách následujících. Propojení těchto dvou témat dává smysl v kontextu teorie sociálního konstruktivismu.

„Konstruktivisté tvrdí, že vědění o světě, jak si je lidé sdělují, vždy vznikalo mezi lidmi, v jejich společenstvích. Zabývají se tedy tím, jak lidé o skutečnosti komunikují (sdělují, domlouvají se, dojednávají), nikoli tím, co si lidé myslí (a nekomunikují) nebo co se děje (mimo svět komunikace). Společenské skutečnosti byly koneckonců někdy stvořené lidmi, dojednané v lidských interakcích., nicméně získaly status danosti, objektivní reality- institucionalizovali se.“ (Gjuričová, Kubička, 2009, str. 28)

Společensky podmíněné tak můžeme vnímat i chování nebo naši celou identitu. Rodíme se již do vytvořeného sociálního kontextu, kde chťe nechťe přebíráme naučená pravidla, která jsou brána jako objektivní realita. Ve skutečnosti to však mohou být pouze společenská pravidla vnímání reality. Jedinec tak žije v představě, že existuje pouze jeden (správný) náhled či názor na věc. Domnívám se, že drtivé množství stereotypů a předsudků je podmíněno právě společenským konstruktem. Konstrukt se může týkat právě i vnímání skupin z rasového a genderového hlediska.

1.5 Dekonstrukce stereotypu

Na výzkumnou otázku, *Jak efektivně dekonstruovat nežádoucí klientův stereotyp* má odpověď vícero teorií, které jsou dostupné v literatuře a na internetu. Klíčovou teorií, ze které bude diplomová práce vycházet, je teorie dekonstrukce francouzského filosofa Jacquesa Derridy (zejména 1991, 1993, 1999), u jehož konceptů dominuje snaha o kritiku západní metafyzické tradice logocentrismu.

Základem logocentrismu je, že realitu lze racionálně poznat, pochopit a pak popsat jazykem či slovy. Derrida však v mnohém logocentrismus relativizuje. Zajímá se o literární texty a zkoumá jejich interpretace se snahou narušit ustálené představy a pojetí, rozostřit ustálené hranice a osvobodit myšlení z konvenčních schémat. Silně

vnímá ustálené významy vzniklé na základě učení, jak interpretovat. Uvědomuje si diktát sociálních struktur, které v podstatě předepisují určitou formu a ostatní formy označují jako deviantní. Jeho termín diseminace (v esejích z roku 1972) je vyjádřením právě oněch rozmlžených hranic, kde relativizuje ustálená schémata vnímání psaných i mluvených projevů a poukazuje, že neexistuje pouze černá a bílá, ale i něco jako šedá. Filozof vychází z vlivu Husserlovy fenomenologie a kritiky metafyziky Nietzscheho a Heideggera. Derrida se ale vymezuje, že jeho teorie nemá být kritikou textů a od Nietzscheho se později distancuje. V sociální teorii se tato strategie zaměřila na dekonstrukci symbolického řádu moderní společnosti, kde lidé vnímají určité sociální jevy jako sociální přirozenost. Například určité skupiny lidí jsou apriori kategorizovány. (Katedra filmových studií, online)

Pro účely diplomové práce zmíním zejména skupiny jako: ženy, staří lidé, nezaměstnaní, tělesně postižení. Zmíněné skupiny se vzdalují od společenského ideálu a proto jsou společensky méně atraktivní.

Celá teorie dekonstrukce je ovlivněná konceptem tzv. *diférence*. Derrida považuje psaný text za nadřazený myšlení a mluvenému slovu, kde je diférence nejzřejmější. „*Znak je odložená (diferovaná) přítomnost. Ať jde o znak verbální či psaný (...) cirkulace znaků vždy odkládá (diferuje) okamžik, kdy bychom se mohli setkat s věcí samou, zmocnit se jí, spotřebovat ji anebo vynaložit, dotknout se jí, mít ji přítomnou v názoru.*“ (Derrida, 1993) Znaky v mluvě též podléhají určitému *odložení*. Zkušenost, ze které vychází mluvčí, může mít rozdílný kontext, než situace, ke které se mluvčí vyjadřuje. Vnímání mluvčího tedy může být ovlivněna zkušeností z minulosti, která již nemusí být aktuální.

Dekonstrukce taktéž vychází z předpokladu, že význam symbolu (znaku) je vždy víceznačný a lze symbol pochopit, či vyložit si z vícera možných perspektiv. To je druhá ze složek konceptu *diférence*. Symbol může mít pro každého jednotlivce odlišný význam. Je podmíněn kulturou, náboženstvím, socializací a zkušeností jedince a jeho okolí. Pro určité skupiny či jednotlivce symboly nemusí mít žádný význam. Svoji roli hraje zkušenost se symbolem či komunikační kanál a kódování (jazyk), jaký je při komunikaci používán. Nutno dodat, že symbol mění význam také v různých kontextech.

Příklad: Každému, kdo umí česky, se vybaví různé obrazy, když se se řekne slovo jako například *pes*. Jedné osobě se vybaví příjemný, přítulný a roztomilý

yorkshire terrier a druhému člověku zase bojovný, štěkající, agresivní pitbull terrier. Jak je to možné? První osoba z příkladu je dívka, která ráda tráví čas sledováním videí na internetu s malými pejsky. Druhá osoba je chlapec, který se bojí psů, protože mu jeho kamarád ze školy řekl historku, ve které ho pokousal pes. Paralelu bychom mohli najít například u dalších slov: *postižený, gay, cikán, teenager* nebo i u takových slov jako *muž* a *žena*. Při vyřčení těchto slov, se stejně jako tomu bylo v případě slova pes, lidem vybaví velmi široké spektrum obrazů.

Na jev rozdílného vnímání pojmů upozornil vědecký směr strukturalismus. Dle strukturalismu není možné pochopit pojem pouze na základě prisuzování významů k jednotlivým věcem při procesu učení, ale je nutné pochopit celý komplex pojmů, které jsou s původním pojmem ve vztahu. Identita věcí je totiž vždy definována větším systémem, ve kterém se ta daná věc nachází. **To souvisí i s poznáním daného pojmu.** Nelze tak plně pochopit význam daného pojmu, pokud neznáme mnoho dalších pojmů s ním spjatých. Můžeme tak soudit, co daný pojem znamená a co naopak neznamená. Vlastnosti pojmu mohou být podobné jiným pojmům, což může být matoucí. (Gijsbers, online)

Diagram 1 nejprve obecně znázorňuje přístup k poznání pojmu *jablko*. Okolní buňky kolem centrálního pojmu značí pojmy, které je potřebné znát, abychom se přiblížili k pochopení pojmu centrálního. Podobný diagram bychom mohli vytvořit k jakémukoli pojmu. Pokud by tedy byl zahradník, který by se chtěl specializovat na pěstování jablek, tak by se jistě pokusil své zaměření co nejlépe naučit. Narážel na pojmy a otázky popsane v okolních buňkách.

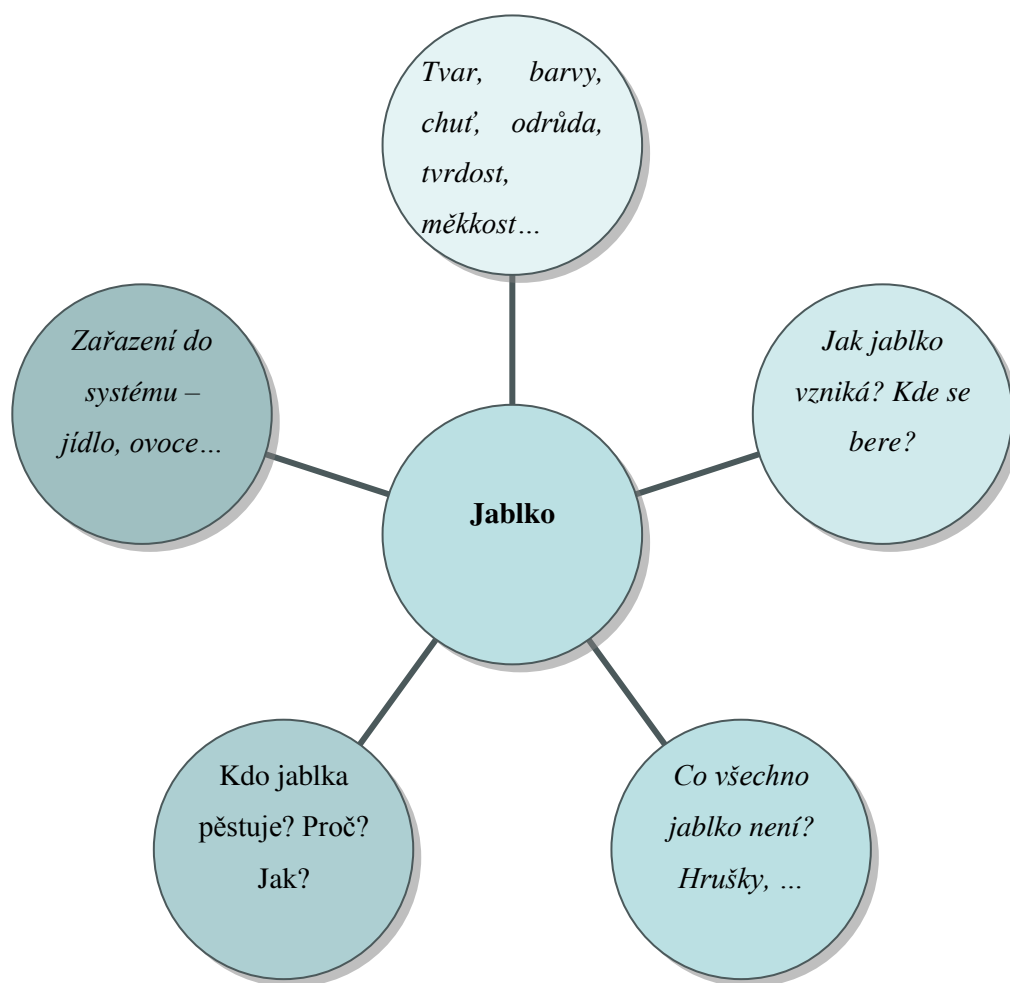

Diagram 1 – poznání pojmu „jablko“

Stejně podmínky musíme aplikovat i na pojem, který se týká minorit, pokud je chceme více poznat. Člověk řídicí se stereotypy či předsudky, který hodnotí například *Romy* (Diagram 2), vychází např. z části nebo i pouze z jednoho odvětví diagramu. Velmi často je to část diagramu zcela nahoře: To, jak se oblékají, jak se pohybují, jaká mají gesta, jakou mají barvu kůže. Poznání je tak pouze částečné a proto zkreslené, protože je vytržené z kontextu. Proto se pak například jejich chování jeví jako nepochopitelné.

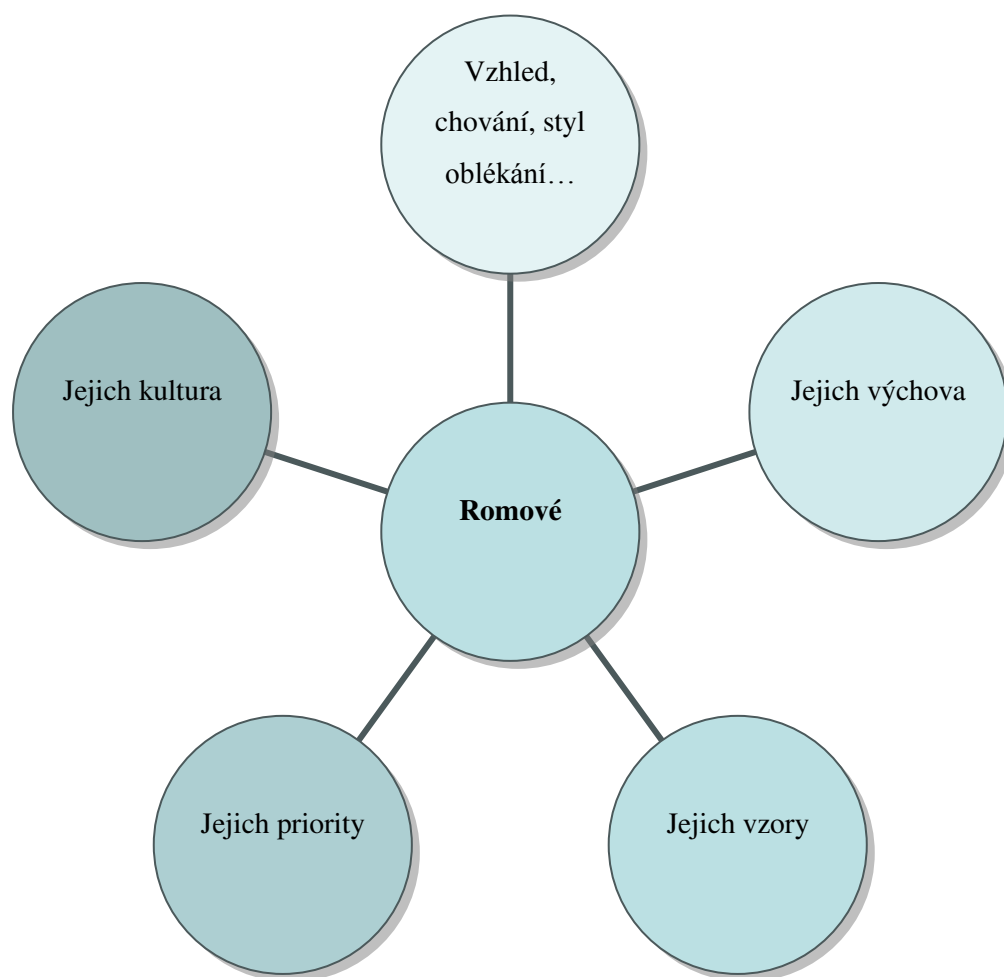

Diagram 2 – poznání pojmu „Romové“

Dekonstrukce má za úkol odstraňovat možná zkreslení významů slov a odhalovat podstatu blíže realitě. Nelze najít jeden obecný význam daného symbolu, který by souhlasil ve všech situacích, ale je důležité najít ten jeden význam, který je v dané situaci nejblíže objektivní pravdě. Úplnou pravdu nikdy nemůžeme poznat, protože pokud se snažíme zachytit znak, tak ho popisujeme jen dalšími znaky, což nás vede k tomu, abychom tyto znaky opět zachytili dalšími znaky. Pokud bychom takto postupovali dále, zjistili bychom, že zákonitosti světa jsou příliš pestré a že nemáme dostatečnou poznávací kapacitu. Nehledě na to, že svět se mění každým okamžikem.

Z derridovy dekonstrukce vychází také Fraserová (1997), která upozorňuje na to, že upozorňování na rozdíly mezi lidmi a pak následná demonstrace proti těmto

rozdílům není vhodné řešení. Rozděluje dva zásadní přístupy k problematice boje proti nespravedlnosti.

- **Affirmativní přístup (Potvrzující přístup)** – Přístup snažící se dosáhnout kulturního uznání pro znevýhodněnou skupinu. Chceme buď docílit lepší redistribuce postředků a nebo docílit kulturního uznání skupiny. Potvrzujeme tím však, že tato skupina je odlišná od majoritní a často tento rozdíl i zvýrazňujeme, což majoritu utvrzuje v její odlišnosti, nadřazenosti.
- **Transformativní přístup** – Hlavním nástrojem transformace je dekonstrukce. Již se nesnažíme bojovat o zvýhodnění minority, ale o odstranění dichotomie jako takové. Proč se rozdělovat na homosexuály a heterosexuály, když nás můžeme chápat prostě jako lidi? Pouze s odlišnou preferencí?

I když Derrida tvrdí, že dekonstrukce nemůže být brána jako metoda (Wood, Bernasconi, 1988), tak se domnívám, že teorii na metodu transformovat lze. Jako hlavní důvod, proč Derrida neshledává „metodu dekonstrukce“ jako vhodnou je, že metoda by měla obsahovat kompletní výčet kroků, které by musely být aplikovatelné na každý text. Problém spočívá v tom, že každý text či mluva má různý obsah a tak by se muselo přistupovat ke každému textu individuálně. Využily by se tak pouze některé metodické kroky.

Při propojení se sociální prací nebo terapií se však zdá teorie dekonstrukce uchopitelnější jako možná metoda. Nemusíme aplikovat všechny body, ale můžeme k mluvčímu přistupovat individuálně, v každé komunikační situaci rozdílně. Nemusíme ani dodržovat pořadí bodů dekonstrukční metody, protože usoudíme, že některé body jsou prioritní nad ostatními.

1.6 Jak dekonstruovat

Nicméně i když původní teorie nebyla zamýšlena jako metoda, tak jsem zaznamenal, že je jako metoda chápána v teorii literární kritiky amerických předních universit jako jsou:

Yale University v Connecticutu - <https://www.yale.edu>

Purdue University v Indianě - <http://www.purdue.edu/>

Georgetown University ve Washingtonu - <https://www.georgetown.edu/>

a dalších...

Na základě internetových zdrojů z učebních materiálů zmíněných universit byl vystavěn článek na webu Wikipedie.com popisující 13 kroků (11 bodů metody a dva body doporučující) pro dekonstrukci textu jménem How to deconstruct a text. **Tento návod využijte pro dosažení druhého výzkumného cíle.** Kroky v článku jsem kriticky hodnotil v kontextu dostupných textů, popsaných kapitole Odůvodnění výzkumné strategie. Kroky v článku parafrázuji z cizího jazyka. Do jednotlivých kroků doplním o další relevantní postupy, které jsem již popsal v předchozí podkapitole. Popsaných 13 kroků jsem také modifikoval tak, aby byly lépe aplikovatelné do komunikační praxe. Za každým krokem pro lepší představu uvedu příklad přesně aplikovaný na výrok vyzorovaný ve výzkumné části. Některé části uvedené v příkladech se později objeví i v části výzkumné, protože nebylo vyzorováno dostatek případů, aby se nemusely opakovat.

1) Najít v textu předpoklady

Na základě jistých tvrzení si můžeme udělat představu jaký je názor autora na danou věc. Představa může být zkrácená a tvrzení může být nepravdivé. (WikiHow, 2018, online)

Příklad: :“Holky na internetu se chovají jak utržené ze řetězu... Fotky všechny takovýchle...” (naznačuje rukama zdvižená velká ňadra a pózuje pro imaginární fotoaparát.

Reakce: *Z daného výroku mám dojem, že si řečník myslí, že se všechny dívky na sociálních sítích chovají nezodpovědně a sexuálně provokativně.*

2) Najít rozpor mezi přesvědčením a tvrzením

Tvrzení je zřídka zcela korespondující s představou autora. To utvrzuje ještě fakt, že text je vždy nejednoznačný. Můžeme s jistotou říci, že všechny jednoznačné soudy o druhých lidech či skupinách nemohou být zcela pravdivé a jednoznačné, protože nikdy nelze uchopit a posoudit skupinu nebo individuum jako celek. Soud je pak neadekvátní, neúplný či zavádějící. Soud, který je vyřčen, by musel korespondovat s nespočetným množstvím kontextů, abychom ho mohli brát jako pravdivý. Pokud bychom tak vzali soud jako konečnou pravdu, vedlo by to k falešnému výkladu světa. Při vyřčení soudu se autor výroku pokouší o nastolení něčeho jako autorské reality, kdy podsouvá všem, kteří ho poslouchají soud, který je jednoznačný a podle autora bezpodmínečně správný. (WikiHow, 2018, online)

Příklad: „Když máme holku v bráně, tak to nemáme šanci. Holka se všemu vyhne a nic nechytí.“ (V příležitosti, kdy se rozhodlo, že se bude hrát florbal a klientka se přihlásila do brány pro řečníkův tým.)

Reakce: „*Tvrzení na mě působí silně jednostranně. Z mojí zkušenosti například vím, že jsou ženy, které se profesionálně věnují florbalu ba i hokeji, kde se florbalovému míčku či puku rozhodně nevyhýbají. Dále bychom mohli relativizovat, že ani klient ani já jsme nikdy neviděli hrát, právě tuto konkrétní klientku, florbal, takže nevíme, jak kvalitní výkon od ní můžeme čekat.*“

3) Zvážit dynamické a statické prvky významů

Abychom se mohli přiblížit k pochopení významu věci, tak si musíme uvědomit, že významy (soudy o významech) se konstruují v naší představivosti dynamicky – jsou předmětem neustálé revize, rozšiřování, vyvracení a hodnocení. Fyzický text má na druhou stranu statický charakter. Statiku vnímám mnohem výrazněji u textu, který mohl být napsaný v nám neznámém kontextu, ale stejně tak vnímám vyřčená slova, která si člověk zapamatuje a po léta se jimi řídí, i když se kontexty okolo něho neustále mění. I když text skončí nebo vyřčená slova odezní, tak ovlivňují nějakým způsobem naše vnímání významu. I poté přemýšlíme a naše

interpretace významu se může neustále vyvíjet a měnit. Pokud bych měl využít metaforu, tak vyřčená slova v jiném kontextu než našem jsou mrtvá slova, která už neplatí. Taková slova se snaží vytvářet skutečnost, která ale není pravdivá – mísí starý kontext do současného světa. (WikiHow, 2018, online)

Příklad: S ženskejma je to těžký. S žádnou nejde vydržet dýl než měsíc. Navíc nemaj rádi věci co já, takže se musím přetvařovat, že mě baví věci, co je.

Reakce: *Je možné, že autor výroku reaguje na jeho bezprostřední situaci po rozchodu? Pokud ne, je možné, že se situace zatím změnila? Klient je od svojí poslední zkušenosti starší, zkušenější... Mohla se zatím změnit i situace zájmů žen z jeho okolí?*

4) Zvážit, jak moc je výrok relevantní

Cílem tohoto kroku je pokusit se nebrat námi chápaný kontext výroku za samozřejmý, protože je ve skutečnosti nepoznatelný. Vnímám zde nebezpečí špatné interpretace, kvůli zkreslení, které může nastat, když daný výrok zasadíme do špatného kontextu. Správné je se od kontextu zcela distancovat a hledat limity samotného významu slov. Můžeme tak o významu objevit něco nového. (WikiHow, 2018, online)

Příklad: Klient se vrací po venkovní aktivitě do prostoru klubu a říká: „Zase je otevřené okno. To zas nechala otevřené nějaká ženská.“

Reakce: *Jako první věc, co mě napadá je, že klient myslel tento výrok jako žert směřovaný obecně proti ženské logice. Vnímám zde ale i další možnosti výkladu. Výrok totiž mohl být veden jako žert, ale i jako vážná výtka směřující na konkrétní pracovníci klubu. Můžeme tak polemizovat, jak moc silně byl výrok zamýšlen a také komu byl vlastně adresován.*

Z jiného úhlu pohledu se zase můžeme ptát, zde je ze statistického hlediska logické, aby nechala otevřené okno zrovna žena, když na klubu je deset mužů a jedna pracovnice.

5) Zvážit jednotlivé části výroku

Toto se počítá za první krok k samotné dekonstrukci. Ideální je, když si výrok můžeme napsat, abychom s ním mohli dále pracovat. Domnívám se ale, že s určitým tréninkem lze provést tento krok ve zlomku vteřiny i v rámci komunikační praxe.

Cílem kroku 5 je uvědomit si, jaká byla ve výroku použita slova. Podstatná jména, přídavná jména, slovesa... Všechny části výroku mají svoji váhu. Způsob, jakým člověk výrok vyřkne, také ukazuje jeho jistotu s daným výrokem. Je rozdíl, když člověk řekne „Je jasné, že...“ nežli „zdá se, že“ nebo „Do jisté míry je...“. (WikiHow, 2018, online)

Příklad: „Je jasný, že všichni cikáni nekradou, ale víš co, většina jo.“

Reakce: *Využití slova cikáni, má urážlivý nádech. Výrok na mě působí tak, že si řečník myslí, že většina Romů krade, ale v jeho výpovědi zaznívá jistý odstup. To, že nepaušalizuje všechny Romy, znamená, že se neztotožňuje s myšlenkou: „Všichni Romové kradou“. To je krok k relativizaci jeho výroku.*

6) Hledat slovní hříčky a slova s dvojím významem

Některé slovní hříčky, přirovnání či slova s dvojím významem se využívají v naší mluvě již zcela automaticky. Naším cílem je najít je a prozkoumat, zda právě tento význam je nejvíce relevantní. Proč byl tento výraz ve výroku využit? Proč bylo využito právě toto slovo? Jak by vyzněla věta, pokud by mluvčí využil slovo s podobným významem? S každým slovem se dá dlouze hrát, což ukazuje na možnou nejednoznačnost sdělení. Slova mají i určitá citová zbarvení, která mohou značit vztah mluvčího k předmětu. Pokud máte čas, můžete využít i slovník. (WikiHow, 2018, online)

Př: „S holkama nejde vycházet. Jsou to krásy. Už několikrát to pro mě skončilo tak, že mi bodla nůž do zad, když jsem to nejmíň čekala.“

Reakce: *Pokud si projdeme větu po větě, tak nám vyplývá silně negativní vztah řečnice k dívkám. Už věta „Jsou to krásy“ je velmi řízná a přirovnává dívky k hloupým zemědělským zvířatům. Na první pohled mě ale zaujal obrat „bodla nůž do zad“, který mi evokuje slova jako zrada, vražda, krev, z čehož mi v hlavě vyvstává obraz velmi bolestivé zrady ze strany dívky, se kterou mohla mít řečnice v minulosti dobrý vztah.*

Kdyby využila například slova jako „Už několikrát to pro mě skončilo tak, že jsem se v přítelkyních zklamala“, přičítal bych jejímu výroku menší emocionální váhu.

7) Hledání přehledných vysvětlení nebo definic

Dekonstrukcionismus Jacqua Derridy vyzývá, abychom odolali obecnému významu, který se nám nabízí. Měli bychom se zamýšlet, zda slovo, fráze nebo text nemohou mít alternativní význam, který mnoho čtenářů či posluchačů ignoruje, protože ho nepovažuje za relevantní. Pokusme se odhalit méně běžné významy. Abychom toho docílili, měli bychom se zeptat sami sebe:

- Co je na výroku netradiční nebo podivné?
- Existují nějaká společenská pravidla nebo zvyklosti, kterými by mohl být výrok ovlivněn? Mohl být výrok ovlivněn kontextem, ve kterém byl vyřčen? Mohl být výrok vyřčen pod společenským, kulturním či třeba i politickým tlakem?
- Jak by se výrok lišil, kdyby byl vyřčen někým jiným? Stále by nám přišel logický, kdyby se změnila identita řečníka?
- Jaký má na výrok vliv, že je člověk součástí určité společenské vrstvy, skupiny či minority? Jaký má na výrok vliv příslušnost řečníka k určité genderové identitě?
- Jaký názor či ideologie je výrokem podporována? Potlačuje či vystupuje výrok proti nějakému jinému názoru? Pokud ano, vynechává výrok nějaká důležitá fakta či argumenty proto, aby svůj vybraný názor zvýhodnil?
- Jaký je vztah výroku k tzv. univerzálním pravdám? Dekonstrukce totiž odmítá, že existuje jedna pravda, která vysvětluje zákonitosti světa. Odmítá řečník také tyto falešné pravdy nebo je podporuje?
- Jaká slova si autor mohl vybrat, ale nevybral? Mohl to být záměr?
(WikiHow, 2018, online)

Příklad: „Neznám jedinýho cikána, co by nekradl.“

Reakce: *I takováto jednoduchá věta, která se zdá na první pohled jasná, může v očích dekonstuuujícího vzbuzovat množství otázek. Kolik Romů dotyčný zná? Kolik by jich mohl čistě teoreticky znát? Je možné, že je řečník ovlivněný svým okolím? Svými rodiči, přáteli, společenskou náladou? Výrokem řečník osočuje všechny členy romského etnika naráz. Podporuje tím obecnou pravdu, kterou by šlo formulovat jako: „Všichni Romové kradou“.*

Jeho výrok jistě koresponduje se smýšlením protiromských ideologií. Nevynechává určité detaily? Mohl řečník ve svých cca 15-16 letech mít příležitost vidět na vlastní oči vícero případů, kdy před ním nějaký Rom kradl?

Jsou to pouze domněnky, ale můžeme si představit, proč řečník neformulovat svoji větu jinak. Například „Podle mého otce má většina Romů sklony ke krádežím“ nebo „všude okolo sebe slyším, že Romové jsou zloději.“ Kdyby věty formuloval takto, měl bych z něho dojem, že přesně neví, o čem mluví. Z původního výroku však vyplývá, že svému výroku bezpodmínečně věří.

8) Nepřeceňovat sílu autority autora

Braňme se pokušení brát autora výroku či textu jako jediného odborníka na danou problematiku. Jak již bylo řečeno – pravda není pouze jediná. Interpretace výroku není pasivní, ale kreativní proces. Nepřebírejme tedy pasivně to, co nám bylo řečeno jako čistou pravdu, i když ji říká osoba, které v naší společnosti přisuzujeme autoritu – lékař, politik, vědec... U psaného textu je věc ještě složitější, protože pokud autora nepoznáme jako člověka, je zde nebezpečí zcela špatné interpretace významů. Při dekonstrukci výroků je taktéž důležité sledovat kdo je vlastně původním autorem výroku a kdo ho pouze interpretuje a opakuje. Můžeme pak vysledovat původ výroku až k původnímu autorovi a jeho autoritu podrobovat zkoumání. (WikiHow, 2018, online)

Příklad: „Chodíme do lesů, abychom nepotkali holky. Holky do lesů nechodí, protože se boje.“ (Výrok je vyřčen na pozadí rozhovoru o tom, co dělá klient ve volném čase s kamarádem. U klienta je pozorován podprůměrný inteligenční kvocient.)

Reakce: *I když jsem u klienta pozoroval, jak svůj výrok bral navýsost vážně, vyvstalo mi v hlavě množství otázek. Jak je moc pravděpodobné, že řečník v lese nikdy nepotká ženy? Opravdu se všechny ženy bojí chodit do lesa? Co například řečníkova*

matka či sestra? Nikdy spolu nebyly na houbách, projít se v lese? Z vlastní zkušenosti vím, že potkat ženu v lese není nic neobvyklého, proto může vypadat příklad k bodu 8 jako banální. Můžeme si ale představit situaci, kdy se náš řečník baví s člověkem, který nikdy v životě nebyl v lese a který taktéž ví málo o chování žen (například osoba s nízkým inteligenčním kvocientem). V tom případě by mohlo dojít k převzetí názoru o vlastnosti žen.

9) Objasnit nejednoznačnost, hravost a rozpor

Tento krok dobře vystihuje věta: „Slovo nenesé význam“. Jazyk je jako živá entita – hravá, éterická, ale i zábavná. Ani dekonstrukce nemůže najít jeden konečný význam slov. Můžeme zjistit, že slovo má dokonce opačné významy. Neznamena to však, že by výrok byl nesmyslný. Naopak může nést pravd vícero, i když mohou být ve vzájemné opozici. (WikiHow, 2018, online)

Příklad: „Když máš pěknou holku, tak to ukazuje, že jseš dobrej, že na to máš.“

Reakce: I když se „dle selského rozumu“ nabízí jisté prosté vysvětlení, tak se ptám více z pohledu dekonstrukce. Která dívka je vlastně pěkná? Co když se dívka moc líbí mému příteli, ale mě přijde nepřitažlivá? Znamená to, že je „pěkná“ nebo ne?

Proč by to, že mám hezkou dívku, se kterou jsem ve vzájemném vztahu, mělo ukazovat, že jsem dobrý? A dobrý v čem? V seznamování? V milování? V mém dobrém vkusu? Kdo vlastně takovou věc posuzuje?

Dodatek „že na to máš“ u mě evokuje představy o nakupování drahých dárků, kterými si svoji dívku vydrží. Nebo je to o výši prestiže na společenském žebříčku? Může v tomto případě hrát roli sociální tlak? Nereflektuje to například i míru toho jak jsem „pěkný“ já? Podle říkadla „vrána k vráně sedá“?

10) Sledovat věty v jiném pořadí než je linearita monologu

Tento krok lze obtížně realizovat v komunikační praxi. Uznávám, že je jistě vhodnější pro dekonstrukci textu. V případě živé komunikace však můžeme sledovat některé výroky zpětně – vracet se k nim, doptávat se. Linearita myšlenkových pochodů v monologu může skrývat určité významy. Není špatné se zaměřit jen na určité výroky

v monologu, které nám přijdou klíčové a k nim se vrátit. Přerušit monolog je v tu chvíli na místě. (WikiHow, 2018, online)

Příklad (Všechny tři výroky řekl jeden řečník v tom samém rozhovoru na téma ideální ženy): „Ženský by měli umět vařit, nic jinýho není potřeba, aby uměly...“

„Ženská by měla být pěkná, mít velký kozy a chlapa neotravovat.“

„Asi je důležitý, aby byla ta ženská hodná.“

Reakce: *V rozhovoru jsem se ptal na klientovy priority při výběru potenciální partnerky. Bylo zajímavé pozorovat, jak se klientovi výpovědi postupně měnily. Při rozhovoru jsem se k některým z nich vracel a více jsme je rozebírali. Spontánní odpověď hned na začátku, kterou jsem vnímal jako spíše žertovnou, jsem si chtěl ověřit a tak jsem se i zpětně zeptal, zda by stále trval na svém prvním výroku.*

11) Vymanit se z binárního vnímání světa

Dekonstrukce by se měla vyvarovat vnímání světa z hlediska protikladů. Typickými protiklady, které jsou kulturně osvojovány, zjednodušují a kategorizují realitu světa. Chceme-li dekonstruovat text, musíme se naučit překonat využívání systému binárních souborů, který kultura vytváří a jazyk se ho snaží udržet. Typické protiklady, které můžeme sledovat, jsou:

- ženy X muži
- dospělý X dítě
- racionalita X cit

nebo i vnímání vlastností člověka:

- dobrý X špatný
- chytrý X hloupý
- normální X divný (WikiHow, 2018, online)

Příklad: „Když je ženská stará, tak se jí pak narodí auťák (pozn. autora: autista) a to je pak blbý. S tím děckem nejde dělat nic. Jako bys měl panenku, co jen krmíš.“

Reakce: *Ve výroku řečníka jsem zaznamenal alespoň dva případy binarity – první případ je v části „když je ženská stará“ s binaritou mladý, zdravý X starý,*

nemocný a druhý případ slovo „auták“, kde vnímám binaritu postižený X nepostižený, „normální“. Prvý případ je nejednoznačný, protože není jasné, kdy je dle výroku již žena „stará“. Je pravdou, že se zvyšujícím se věkem se riziko narození dětí s autismem statisticky zvyšuje. Nikoli však na úroveň 100%. Nelze tedy označit určitý rok jako přelomový, od kterého se nám (pokud to přeženu) automaticky narodí autista.

Druhá binarita by se dala relativizovat faktickými vědomostmi o onemocnění autismem. Všichni postižení autismem nemají stejné příznaky, neboť existují různé formy tohoto onemocnění. Paradoxem je, že s řečníkem z příkladu na klubu běžně komunikuje klient s lehkou formou Aspergerova syndromu (porucha autistického spektra), ale řečník si po celou dobu ničeho nevšiml.

Z mého pohledu zde chybí ještě alespoň dva zásadní body, které se vztahují přímo na mluvenou řeč:

12) Sledovat výraz hlasu řečníka

Jedna rovina vnímání by měla sledovat, *co přesně ve výroku zazní, ale je taktéž důležité sledovat, jakým způsobem byl výrok vyřčen.* Hlasové zabarvení výroku je velmi důležité, protože může odhalovat významy, které by byly v pouhém přepisu přímé řeči skryté.

Je výrok vyřčen s důrazem? Agresivně? Nejistě, jakoby v otázce? S žertovným podtónem? Podtón může mít schopnost zcela měnit významy, a to dokonce na zcela opačné. Tón hlasu může vyzradit, zda řečník myslel své prohlášení jako žert či nikoli.

Příklad: „S cikánama si nikdy nemám co říct... Je lepší se od nich držet dál...“

Reakce: Sleduji, že tón hlasu klienta, který mi toto sděluje, na konci každé věty klesá a důraz se na konci každé věty vytrácí. Na mě to situačně působí, že klient si není v daném tématu jistý a chtěl by ho změnit za jiné. Mezi větami je i citelná pauza podtrhující dojem, který jsem již popsal. V textu je možné tyto pauzy naznačit třemi tečkami, ale jejich interpretace může být nepřesná.

13) Sledovat neverbální stránku komunikace

Mimo tón a vyřčená slova je velmi důležitá sféra neverbální komunikace. Domnívám se, že osoba dobře zvládající interpretaci neverbální komunikace má

možnost prozkoumat další sféru projevů člověka. Neverbální projevy tak mohou pomoci s interpretací projevů slovních. Relevantní jsou doteky, gesta, mimika, oční kontakt, ale nesmíme zapomenout také na celkový postoj těla řečníka anebo celkovou vzdálenost mezi komunikujícími.

Příklad: „S cikánama si nikdy nemám co říct... Je lepší se od nich držet dál...“

Reakce: *Mluvčí byl při vyřčení těchto vět posazený v křesílku. Působil na mě, jakoby se snažil do křesílka vmáchnout. Přitom, co mluvil, tak se na křesílku rytmicky pohyboval celým tělem dopředu a dozadu, jakoby pokyvoval. Zada měl shrbená a ruce pokorně složené do klína. Jedna ruka mnula druhou, což na mě působilo jako nervózní gesto. Mimiku měl bezvýraznou. Oční kontakt navazoval pouze příležitostně, jinak hleděl do strany na stůl.*

Celkově na mě klient působil dost nervózně. Tyto projevy postupně zmizely po odbočení od tématu. Je možné, že se klient cítil v daném tématu diskomfortně nebo jeho nervozitu způsobily nějaké jiné důvody, které už ale nedohledáme.

Poslední dva body v How to deconstruct a text vnímám spíše jako doporučení nežli body metody, nicméně je důležité se podle nich řídit:

Dekonstrukci lze využít na jakýkoliv text či výrok

Dekonstrukci lze využít velmi široce. Nemusíme se omezovat pouze na text či řečový akt. Dekonstrukci lze využít i na filmy, inzeráty, politické projevy, články typu „Jak udělat...“ nebo i billboardy. Pro nás je tento bod zajímavý zejména v tom, že můžeme dekonstruovat **jakýkoliv** řečový či písemný projev člověka. Po jisté době tréninku je možno sledovat svět kolem jinými očima. Automaticky neakceptovat první význam, ale kriticky přistupovat k jakémukoli výroku nebo textu.

Odstranit své připomínky k tvrzení

Pokud dekonstruujeme text, není naším úkolem ho hodnotit. Jak již bylo řečeno, z pohledu této teorie neexistuje nic *dobře* nebo *špatně*, je proto nevhodné jednostranně soudit. Na místě jsou spíše výroky typu: „Zdá se mi, že výrok značí X, ale mohl by znamenat i Y či Z.“ nebo „Výrok usnadňuje pochopit vztah řečníka k X, ale nemáme zcela jasnou představu o Y a Z.“, „Z výroků řečníka mám dojem, že má silně

binární vnímání mezi X a Y.“ Nic tedy nemůžeme tvrdit s jistotou, protože plné poznání není možné. Můžeme však popsat pocit, který v nás text či výrok vyvolává.

Příklad: „Starší lidi už jsou v té práci zbyteční, jen zabírají místo mladším lidem.“

Reakce: *Dávám si pozor, abych nepoužíval soudy typu: „Na první pohled je autor výroku zaujatý proti starším lidem.“ Dávám přednost opatrnějším vyjádřením, protože vím, že význam výroku se může měnit. „Uřčitá slova ve výroku, zejména slovo zbytečný a zabírají, na mě působí dost hrubě a nevybíravě. Mohlo by to značit negativní vztah řečníka ke starším lidem.“* (WikiHow, 2018, online)

1.7 Prostředí nízkoprahového klubu pro děti a mládež

Podkapitola Prostředí nízkoprahového klubu pro děti a mládež má za cíl vykreslit, v jakém prostředí probíhal výzkum stereotypů, který je vztažen k prvnímu dílčímu cíli diplomové práce. Nejprve budou shrnuty základní, obecná fakta o službě, pak se zaměřím přímo na zařízení KLÍDEK z pohledu mojí dosavadní zkušenosti ve službě. Podkapitola taktéž obsahuje logické propojení předchozích kapitol s prostředím a realitou nízkoprahového klubu.

Nízkoprahové kluby pro děti a mládež jsou poskytovatelé sociálních služeb dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, v platném znění (dále jen „zákon“) Konkrétně lze nalézt službu v ustanovení §62 zákona:

„Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež poskytují ambulantní, popřípadě terénní služby dětem ve věku od 6 do 26 let ohroženým společensky nežádoucími jevy. Cílem služby je zlepšit kvalitu jejich života předcházením nebo snížením sociálních a zdravotních rizik souvisejících se způsobem jejich života, umožnit jim lépe se orientovat v jejich sociálním prostředí a vytvářet podmínky k řešení jejich nepříznivé sociální situace. Služba může být poskytována osobám anonymně.

Služba podle odstavce 1 výše uvedeného ustanovení zákona obsahuje tyto základní činnosti:

- a) výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti,
- b) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,

c) sociálně terapeutické činnosti,

d) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.“

V případě nízkoprahového zařízení KLÍDEK se jedná o cílovou skupinu lidí od 13 do 22 let. Služba je poskytována anonymně. Prostředí klubu KLÍDEK se dá představit jako místnost s kapacitou cca 15 lidí, kde se dá pohodlně sednout a relaxovat, provozovat volnočasové aktivity a hry. Množství klientů v klubu je dosti nestálé a kolísavé. Jeden den je kapacita prakticky naplněna a jiný den přijde za celé odpoledne pouze jeden klient. Z mého pohledu bylo v klubu v průměru každý den tak 4-6 klientů.

KLÍDEK se řídí základními principy nízkoprahovosti:

- Anonymita – klienti nemusí sdělovat své osobní údaje. Pracovníci se spokojí například s přezdívkou.
- Nízkoprahovost (přístupnost) – časová a prostorová dostupnost služby. Službu může využívat kdokoli, kdo spadá do cílové skupiny bez výjimek.
- Bezplatnost – služby jsou poskytovány bez poplatků.
- Dobrovolnost – klient může do služby, v rámci otevírací doby, přicházet kdy chce a kolikrát chce.
- Respekt – v práci se klade důraz na individuální přístup. V prostoru klubu se mohou setkávat klienti všech možných názorů, víry, genderové identity apod.
- Bezpečný prostor – prostor bez diskriminace, předsudků, šikany apod.

Aby se daly principy nízkoprahovosti dodržovat, je potřebné dodržovat jednoznačná pravidla. V klubu KLÍDEK platí pravidla, se kterými byli všichni klienti seznámeni při prvním kontaktu. Pro snadné zapamatování jsou pravidla i nasprejována na zdi klubu. Na dodržování pravidel nahlízejí pracovníci NZDM. Při nedodržování pravidel se pracovníci mohou uchýlit k systému sankcí.

Pravidla klubu KLÍDEK jsou následující:

- Bez drog – v prostorách klubu není dovoleno užívat návykových látek včetně kouření. Výjimkou jsou klienti nad 18 let, kteří jsou ale nuceni opustit klub, když si chtějí zakouřit.
- Bez alkoholu
- Bez násilí – potlačovány jsou jakékoliv formy nebezpečné agrese.
- Bez diskriminace – vědomě nejsou tolerovány ani nejmenší formy diskriminace.
- Bez sexu – pod pojmem sex zde myslíme jakékoliv formy nadměrné náklonosti, která by mohla způsobit, že by se ostatní klienti mohli cítit nepříjemně.

Pro účely diplomové práce jsou klíčové body *respekt* a *bezpečný prostor*. Jak vidíme, tak se požadavky pracovníků a zařízení projektují do nastavených pravidel, ta jsou ale často porušována. Můžeme se setkat s odmítavým chováním prakticky každý den. Klienti se často neudrží na uzdě, překračují hranice pravidel nebo dokonce záměrně zkoušejí trpělivost pracovníků i ostatních klientů. Reakcí na porušování pravidel je z počátku domluva a vysvětlení proč je takové chování špatné. Pokud klient na domluvu nedbá, následují sankce dle interně nastavených pravidel klubu.

Součástí porušování pravidel klubu je i předsudečné chování popsané v kapitole Odmítavé chování. I když se pracovníci snaží vynucovat pravidla, která ho z větší části zakazují, objevuje se stejně někde na hranici pravidel, které by však do kategorie odmítavého chování stále patřilo. Pracovníci, se kterými jsem dosud pracoval, na tento typ chování reagují tzv. afirmativním přístupem, popsaným v kapitole Dekonstrukce stereotypu. **Daný stereotyp označují za nežádoucí a chtějí chování klientů napravit, ale tím stereotyp nadále potvrzují a dle mého názoru prohlubují.** Další prohlubování shledávám v situacích, kdy pracovník toleruje nejasnou narážku klienta. Tváří se, jakoby celou věc nepochopil nebo ji prostě přejde či obrátí v žert.

V prostoru nízkoprahového klubu, se můžeme setkat s širokým spektrem klientů, proto je nasnadě, že se setkáme s nepochopením kvůli jejich odlišnostem. Nejčastěji se můžeme setkávat s vtipkováním propojeným s osočováním. Podle mého názoru je to způsob, jak klienti zkoušejí hranice tolerance ostatních klientů a

pracovníků. Zkoušejí, jaké formy agrese jsou ještě tolerovány a které jsou již postihovány. Jedná se o běžný způsob, jak zkoumat sociální realitu kolem sebe. Problematictější však jsou případy vyhýbání se jedincům či skupinám, diskriminace a další závažnější projevy, které jsou v NZDM nežádoucí.

V minulé kapitole jsem rozebíral teorii dekonstrukce a její možné využití. Je zde ale otázka: **Jak by se dala využít v praxi nízkoprahového klubu?** V prostředí klubu můžeme vést s klientem poměrně nerušený dialog, ale musíme dbát na to, že nesmíme zanedbávat potřeby ostatních klientů. Rozhodně bychom nemohli přirovnat prostředí klubu k terapeutickému prostředí. Máme zde však prostor pro několikaminutový rozhovor nebo alespoň prostor pro vyjádření názoru na vyřčený výrok. Domnívám se, že i to může výroku ubrat na jistotě, do určité míry ho relativizovat a tím klientovi „nasadit brouka do hlavy“. Prostředí NZDM dává na oplátku jiné možnosti jako je možnost skupinového rozhovoru. Pokud je pracovník dostatečně schopný, dokáže navodit nenásilně téma sociálního konstruování vztaženého k aktuálnímu tématu na klubu a tím poukázat na jeho existenci. Pokračovat může relativizací výroku jako takového návodnými otázkami typu: „Dokázala by sis představit, že by tomu mohlo být jinak?“ „Myslíš, že existují lidé, kteří na to téma nahlízejí jinak? Proč to asi vnímají jinak?“

1.8 Shrnutí teoretické části

Cílem této kapitoly je přiblížit, jak bude teoretická část diplomové práce využita pro část metodologickou. Podkapitoly 1.1 až 1.3 se dotýkaly prvního dílčího cíle výzkumu a kapitoly 1.4 až 1.6 druhého dílčího cíle. Podkapitola 1.7 se dotýká obou dílčích cílů. Přibližuje čtenáři prostředí, ve kterém probíhal výzkum ve formě pozorování, ale také přibližuje kontext, ve kterém byly vyřčeny výroky, kterými se zabývá druhá část výzkumu.

Podkapitola 1.1 Představek a stereotyp objasňuje základní pojmy, které se objevují v celé práci. Podkapitola následující přináší další vědomosti o předsudcích a stereotypech z hlediska jejich geneze a formování, což považuji za důležité pro hlubší pochopení motivů, proč se lidé předsudky a stereotypy nechávají ovlivňovat. To je

potom možné využít k pochopení kontextů, které na mluvčího působí, než se se projeví odmítavým chováním. Část 1.3 se zabývá odmítavým chováním, které interpretuji jako negativní formu chování, které je ovlivněné stereotypem či předsudkem. Tyto konkrétní případy pak hledám v prostředí NZDM při pozorování klientů v běžné rutinně klubu.

Podkapitola Sociální konstruktivismus má za cíl logicky propojit kapitoly o předsudcích a stereotypch s teorií dekonstrukce, kterou se budu zabývat v kapitolách následujících. Propojení těchto dvou témat dává smysl v kontextu teorie sociálního konstruktivismu. Navazující kapitola 1.5 se zabývá přímo teorií dekonstrukce, jež dává teoretický základ pro druhou část výzkumu. Podkapitola 1.6 již představuje dekonstrukci jako metodu, která může být aplikovatelná přímo ve výzkumu.

Prostředí nízkoprahového klubu pro děti a mládež je část zastřešující celý výzkum. Pro čtenáře je stěžejní, aby věděl, jak funguje běžná praxe zařízení, kde probíhal výzkum a jakým způsobem zde probíhá komunikace s klienty.

2. METODOLOGICKÁ ČÁST

V následující části diplomové práce se budu soustřeďovat na metodologii výzkumu. V první podkapitole vydefinuji hlavní cíl a dílčí cíle výzkumu. V metodické části je i transformační tabulka, která přehledně popisuje operacionalizaci cílů do zkoumatelné podoby. Následuje zdůvodnění výzkumné strategie a popis výzkumného vzorku s průběhem výzkumu.

2.1 Formulace cílů výzkumu

Diplomová práce má za cíl prozkoumat možnosti použití metody dekonstrukce v případě pozorovaných typů stereotypního chování klientů. Abych mohl splnit cíl diplomové práce, musel jsem si vytyčit dílčí cíle. Výzkum bychom mohli rozdělit do dvou částí, kde první se věnuje prvnímu dílčímu cíli: Vypozorovat projevy stereotypního chování klientů NZDM. Protože by pole sledování bylo příliš široké, vybral jsem si oblasti a konkrétní projevy, které budu sledovat. Druhým dílčím cílem je prozkoumat dostupnou literaturu s cílem zmapovat teorii dekonstrukce stereotypů a navrhnout, jak by u vypozorovaných případů stereotypního chování šla teorie dekonstrukce aplikovat do praxe.

DVC 1.: Pozorování stereotypního chování klientů NZDM

Pozorování probíhá v oblastech:

- Stereotypního chování klientů s genderovým podtextem
- Stereotypního chování klientů vůči znevýhodněným menšinám

Sledované projevy jsou projevy odmítavého chování popsané v teoretické části:

- Osočování a vtípkování spojené s osočováním
- Vyhýbání
- Diskriminace
- Fyzické napadání

(stupeň vyhlazování, není pro danou situaci relevantní)

Ustanovil jsem si taktéž dílčí výzkumné cíle druhého řádu, které upřesňují, co přesně chci v NZDM pozorovat za typ chování:

- **DVC 1.1: Sledovat stereotypní chování klientů NZDM s genderovým kontextem**
- **DVC 1.2.: Sledovat stereotypní chování klientů NZDM vůči znevýhodněným menšinám**

DVC 2.: Zmapování internetu a literatury pro vytvoření návrhu využití dekonstrukce k vypořádaným případům. Cílem je zjistit, jak by šla využít teorie dekonstrukce při komunikační praxi NZDM a navrhnout konkrétní kroky s použitím této teorie.

2.2 Odůvodnění výzkumné strategie

Pro naplnění prvního dílčího cíle jsem hledal nejlepší formu výzkumu, kde jsem váhal mezi realizací rozhovorů s klienty NZDM, ale nakonec jsem zvážil, že nejlepší bude uskutečnit strukturované pozorování. Od rozhovorů jsem upustil, protože mi přišlo lepší pozorovat klienty v určitých situacích, kdy jednájí zcela spontánně, nesoustředí se na výpověď. U rozhovorů hrozilo, že klienti svoje postoje začnou zastírat či modifikovat, což by vedlo ke snížení validity výzkumu.

Po vybrání výzkumné strategie jsem se zamýšlel nad dvěma základními otázkami:

- Co přesně chci pozorovat?
- Jakým způsobem mám pozorovat?

Před začátkem pozorování jsem si musel určit, co bych mohl dobře pozorovat. Vždy je snazší a jednoznačnější pozorování vnějších projevů člověka (extrospektivní pozorování). Chtěl jsem se totiž sám vyvarovat chyb, které by mohly nastat při

interpretaci výsledků výzkumu. Očekával jsem totiž, že by mohly výsledky výzkumu ovlivnit například moje vlastní stereotypy či haló efekt. Behaviorální pozorování je také považováno za více vědecký přístup. Dopředu jsem si tedy určil indikátory pro pozorování podle teorie odmítavého chování. Uvažoval jsem tak, že stereotypy či předsudky se promítnou do klientova chování a tím poodhalí klientovy vnitřní pohnutky.

Pro vytvoření odpovědi na zmíněné otázky jsem musel zohlednit možnosti, které jsem měl jako pracovník NZDM. Pozorování jsem musel provést přímo při rutinní práci s klienty, což určilo, že moje pozorování muselo být tzv. zúčastněné. Dalším aspektem napomáhajícím autentičnosti výpovědi je to, že pozorování bylo skryté. Po celou dobu výzkumu byla moje identita chápána nikoli jako pozorovatele, ale jako pracovníka NZDM. Moji kolegové byli srozuměni, že výzkum uskutečním, ale nikterak do něho nezasahovali. Domnívám se dokonce, že pozorování někdy ani nezaznamenali. Reichel (2009) popisuje moji vybranou metodu jako *maskované zúčastněné pozorování*.

Pro druhý dílčí výzkumný cíl jsem musel nejprve plně pochopit teorii dekonstrukce. Jako prameny jsem využíval všechny dostupné zdroje, které jsem dohledal:

Monografie – Zejména monografie J. Derridy, ale i literatura okrajově se dotýkající tématu dekonstrukce jako je literatura o multikulturní výchově. Všechny monografie byly nalezeny v Krajské knihovně v Pardubicích.

Časopisy online – Jedná se o dokumenty formátu PDF, které Google našel při zadání klíčových slov „Derrida“ „Dekonstrukce stereotypu“ „feminismus dekonstrukce“ „Fosterová dekonstrukce“

Internetové stránky – klíčová slova, která jsem vyhledával na Google byla „Derrida“ „dekonstrukce stereotypu“ „feminismus dekonstrukce“ „Fosterová dekonstrukce“ „dekonstrukce předsudku“ „How to deconstruct a text“

Youtube – online přednášky o teorii dekonstrukce po zadání klíčových slov: „deconstruction theory Derrida“ a „Structuralism, language and world“ Velmi přínosné byly přednášky uživatele Humanities – Leiden University

2.3 Transformační tabulka

Výzkumný cíl DVC.1.1	Indikátory pro pozorování
Sledovat stereotypní chování klientů NZDM s genderovým kontextem	Nevhodné vtípkování na účet příslušníků genderové skupiny
	Osočování (obviňování, pomlouvání, pošpiňování) příslušníků genderové skupiny
	Vyhýbání se příslušníkům genderové skupiny
	Diskriminace genderových skupin či jednotlivců patřících do těchto skupin
	Slovní napadání (urážky, vulgarismy...)
	Fyzická agrese nepřímá (rozbíjení věcí, omezování)*
	Fyzická agrese pasivní (tolerování, podpora násilí)*
	Fyzická agrese přímá (fyzické násilí, útok)*
Výzkumný cíl DVC.1.2	Indikátory pro pozorování
Sledovat stereotypní chování klientů NZDM vůči znevýhodněným menšinám	Nevhodné vtípkování na účet příslušníků znevýhodněných skupin
	Osočování (obviňování, pomlouvání, pošpiňování) příslušníků znevýhodněných skupin
	Vyhýbání se skupinám či jedincům příslušících do znevýhodněných menšin
	Diskriminace skupin či jedinců znevýhodněných menšin
	Slovní napadání
	Fyzická agrese nepřímá (rozbíjení věcí, omezování)*
	Fyzická agrese pasivní (tolerování, podpora násilí)*
	Fyzická agrese přímá (fyzické násilí, útok)*

Tabulka 1 – Transformační tabulka

*Fyzickou agresi pozoruji pouze, pokud znám kontext a pouze pokud je propojena s dalšími formami odmítavého chování.

2.4 Vybraný výzkumný vzorek

Výzkumný celek je složený z 9 klientů. Konkrétně se jedná o klienty nízkoprahového klubu KLÍDEK v rámci organizace Prostor PRO. Výběr respondentů byl záměrný, protože u nich bylo zaznamenáno jednoznačné odmítavé chování. Důležité bylo vždy bezprostředně reagovat na stereotypní chování klienta, které se mohlo objevit kdykoli při běžné rutině klubu. Navíc výběr respondentů byl omezený náhodou, kdy jsem byl zrovna přítomen na klubu a taktéž podle toho, jací klienti zrovna do klubu dorazili.

Označení respondenta	Informace
K1 (KU)	Muž, cca 16 let, klidný, přemýšlivý
K2 (RW)	Muž, cca 14 let, ráznější, netaktní, dominantní
K3 (JO)	Muž, cca 13 let, netaktní, dominantní
K4 (RA)	Muž, cca 15 let, ráznější, taktní
K5 (DO)	Muž, cca 14 let, ráznější, netaktní
K6 (EL)	Žena, cca 14 let, tichá, přemýšlivá
K7 (MI)	Muž, cca 14 let, tichý, nižší IQ
K8 (MA)	Muž, cca 15 let, hravý, nižší IQ
K9 (HO)	Muž, cca 15 let, přemýšlivý, inteligentní

Tabulka 2 – Výzkumný soubor

2.5 Organizace výzkumu

Výzkum bych rozdělil do tří etap, které se ale v mém případě překrývaly. Teoretická příprava se překrývala s realizací obou částí výzkumu. Teoretickou přípravou jsem strávil valnou většinu času, protože studium dokumentů se silně prolínalo s druhou částí výzkumu. Teorie, která se spíše dotýkala pole filosofie, mi byla

docela vzdálená a tak jsem jí musel vyhradit velké množství času na pochopení. Protože jsem neměl jasnou představu o tématu, musel jsem soustavně teorii doplňovat i později při průběhu výzkumu.

Neformální výzkum probíhal zhruba od počátku roku 2017. Původně jsem zaznamenával pro svoji vlastní potřebu všechny projevy klientů, se kterými bych mohl mít problémy v komunikační praxi nízkoprahového klubu. V této fázi jsem poznal, že se v daném prostředí stereotypní chování opravdu vyskytuje, což jsem využil jako neformální předvýzkum. Některé ze zaznamenaných výroků z té fáze jsem přidal k případům vyzorovaným později. Od začátku roku 2018, kdy jsem již měl jasnější představu o cílech diplomové práce, jsem již zaznamenával pouze to, co jsem věděl, že je pro práci podstatné – pozorování bylo zaměřené na výroky ovlivněné stereotypním myšlením.

Před započítáním první části výzkumu (pozorování) jsem se zeptal svých kolegů a nadřazené, zda je možné můj typ výzkumu v zařízení realizovat, což mi bylo pod určitými podmínkami umožněno. Abych ctil kulturu organizace, tak jsem se rozhodl i v mém výzkumu klienty označování pouze dvojicí písmen, jež zachovávají jejich anonymitu. Sám jsem uznal, že tajné nahrávání klientů by bylo neetické a tak jsem se rozhodl zaznamenávat výroky v podobě textu. Způsob zaznamenávání byl problematický, protože jsem musel probíhající výzkum dobře kamuflovat, což se mi nakonec podařilo. Výroky jsem zaznamenával zejména do mobilního telefonu nebo na papír. Většinou ne přímo při rozhovoru, ale spíše několik minut po něm. Výjimečně i později. Pozorování výroků bylo prováděno přímo při provozování běžné praxe nízkoprahového klubu přímo v klubových prostorách.

Druhou část výzkumu jsem započal až po dokončení pozorování. Snažil jsem se nastudovat široké spektrum zdrojů, které byly dostupné: Knihy z knihovny, články online, webové stránky, videa. Z počátku bylo problematické najít klíčová slova, abych našel přesně to, co diplomová práce rozebírá. Odborné filosofické knihy byly většinou psány odborným, až řekl bych nesrozumitelným jazykem, což práci dost znesnadňovalo. S interpretací velmi pomohl internet a pomocná videa např. na Youtube.

2.6 Rizika a limity výzkumu

Při reflexi rizik výzkumu jsem si na papír zhotovil myšlenkovou mapu, kde jsem zachytil všechny rizika, která jsem v tu chvíli vnímal. Myšlenkovou mapu jsem poté přetransformoval v diagram (Diagram 3 – rizika výzkumu), abych mohl přehlednou formou rizika prezentovat. Následně v této podkapitole vypíši, co jsem udělal proto, abych rizikům předešel.

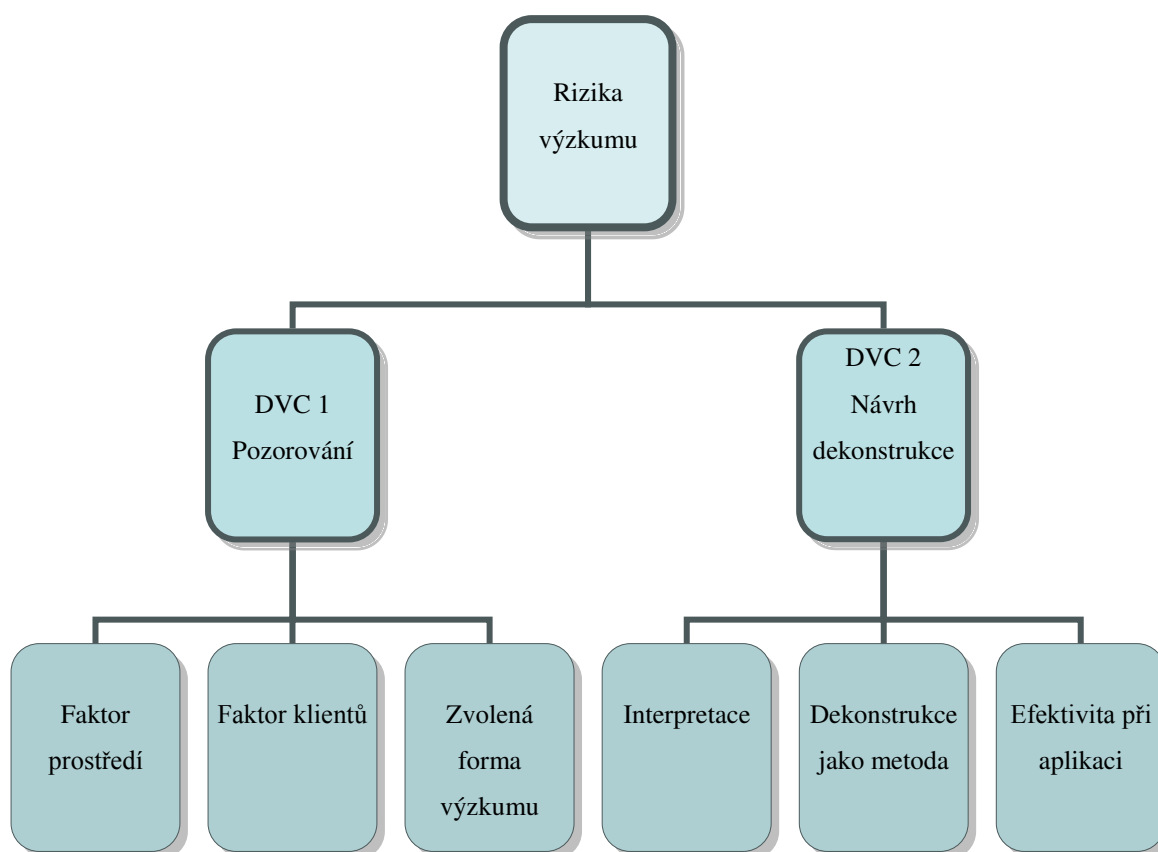

Diagram 3 – Rizika výzkumu

Rizika jsem musel vnímat u každého dílčího cíle odlišná, protože výzkum probíhal jinou formou. U výzkumu pracujícím s DVC1 jsem si dobře uvědomoval rizika spjatá s prostředím a lidským faktorem ze strany klientů. Hrozilo, že pozorování bude problematické kvůli prostředí, ve kterém probíhá. Prostor nízkoprahového klubu není ideální pro individuální rozhovory, protože **neskýtá soukromí a klid** pro zaznamenávání vypořizovaných údajů. Může tak hrozit, že některé zaznamenané

výroky nejsou zcela autentické, protože jsem byl nucen se věnovat ostatním klientům a zaznamenat si výrok až cca o 10 minut později.

Další velké riziko, kterého jsem se obával, bylo, že **nebudu mít dostatek vypozerovaných případů odmítavého chování**. To mohlo být způsobeno vzorným chováním klientů podle vnitřních pravidel anebo dokonce **absolutní absencí klientů** na klubu. Chování podle pravidel je samozřejmě žádoucí a já jsem nemohl žádným způsobem dané chování uměle navozovat. Avšak riziko bych zhodnotil jako minimální, protože myšlenka na daný typ výzkumu vyvstala až na základě spontánního pozorování v běžné rutině klubu. Šanci, abych v pozorovací dny potkal klienty, jsem maximalizoval tím, že jsem vyhledával dny, kdy je účast na klubech statisticky nejvyšší.

Forma výzkumu, kterou jsem zvolil, měla dozajista své výhody ale i rizika. Tajné pozorování mohlo přinést zcela zkreslené výsledky, pokud by bylo prozrazené. Taktéž jsem mohl ztratit část důvěry, kterou ve mně klienti mají. Nejsem si jistý, zda by někteří z nich souhlasili s tím, abych jejich výroky zveřejnil. Chápal bych jejich možné obavy z toho, abych pak k výroky nevedl jejich jména.

Rizika výzkumu týkající se druhého výzkumného cíle jsem spatřoval zejména **v interpretaci filosofických textů**. Pokud bych se měl dívat na problém interpretace složitých textů z pohledu dekonstrukce, tak bych musel přiznat, že **při interpretace teorie jsou možná zkreslení**. Pro minimalizaci zkreslení jsem uznal za vhodné vycházet z vícera možných zdrojů a porovnávat interpretace i jiných autorů, i když jsem primárně vycházel z teorie J. Derridy.

Metoda, kterou jsem využil v druhé části výzkumu, je však modifikací Derridovy teorie. V některých částech se odklání od původní myšlenky. Sám Derrida se od dekonstrukce jako metody v minulosti distancoval. V textech, které jsem studoval, jsem nenašel příliš relevantní důvody proč. Nabízí se tak riziko, že při mé aplikaci teorie dekonstrukce jako metody, **narazím na úskalí, která legitimují nemožnost využití dekonstrukce jako metody**.

Výzkum jako takový není dostačující. Na něj by měl navazovat alespoň ještě jeden výzkum, který **ověří efektivitu navrhovaných technik**. Takový výzkum může najít problémy ve způsobu komunikace s klienty, v prostředí, kde by komunikační techniky měly být praktikovány nebo vůbec v nesprávnosti transformace původní teorie

v metodu. Sám jsem ale následný výzkum nemohl uskutečnit, neboť by se jednalo o výzkum dlouhodobý, což je zcela nad moje možnosti.

3. INTERPRETACE ZÍSKANÝCH ÚDAJŮ

Tato kapitola obsahuje výsledky pozorování a pak následnou aplikaci metody dekonstrukce na některé z vypořádaných případů. Podkapitoly obsahují výzkum, který se zabývá prvním a druhým dílčím výzkumným cílem. Podkapitola DVC 1 obsahuje zaznamenané projevy klientů přiřazené k jednotlivým kategoriím odmítavého chování. Část DVC 2 dále pracuje s některými z vypořádaných výroků. Obsahuje aplikovanou metodu dekonstrukce i s možnými návrhy přímé reakce v praxi.

3.1 DVC 1: Pozorování odmítavého chování

Podkapitola slouží jako **naplnění prvního dílčího výzkumného cíle**. Interpretace a výpovědi jsou řazeny podle seznamu klientů zmíněných v Tabulce 2 v kapitole Vybraný výzkumný vzorek. Řazení dle dílčích výzkumných cílů druhého řádu mi nepřišlo vhodné, protože u některých z pozorovaných klientů bylo pozorováno chování spadající do obou kategorií. Taktéž některé výroky nesou indikátory více typů odmítavého chování naráz. Před výpověďmi je vždy zaznamenáno o jaký typ odmítavého chování se jedná.

Klienti, u kterých bylo zaznamenáno stereotypní chování

K1 (Ku) cca 16 let – vyhýbání se, osočování směřované na Romy:

- Osočování, vyhýbání se - „S cikánama si nikdy moc nemám co říct... Je lepší se od nich držet dál.“
- Osočování - „Neznám jedinýho cikána, co by nekradl...“
- Osočování - „Vždycky to jsou cikáni, co vyprovokujou hádky...“ (Zde je myšleno přímo s klientem)

K2 (RW) cca 14 let – Nevhodné, urážlivé vtipkování o ženách a Romech, diskriminace žen:

- Diskriminace - „Jako promiň P., ale ty bys to prostě nezvládla, protože jseš ženská“ (Prohlašuje, že ženy nejsou stejně schopné jako muži a že by neměly dělat určité úkony, což vnímám jako diskriminaci. Klient komentuje neschopnost pracovnice vykonat akrobatický skok)
- Osočování - „Je jasný, že všichni cikáni nekradou, ale víš co, většina jo...“
- Osočování - „Stejně drtivá většina lidí ví, jací cikáni jsou.“
- Vtipkování, osočování - „Zase je otevřené okno, to zas nechala otevřené nějaká ženská“ (na reakci, že okno jsem nechal otevřené já, nereagoval. Naznačuje, že pouze žena by mohla být tak hloupá, aby nezavřela okno)
- Osočování - „Ženský by hlavně měli umět vařit, nic jiného není potřeba, aby uměly... (Opět naznačuje, že by ženy neměly vykonávat jiné úkony než vařit)
- Diskriminace, slovní napadání - „Ženská by měla být pěkná, mít velký kozy a chlapa neotravovat. (Ženu chápe pouze jako sexuální symbol, což vnímám jako diskriminaci a urážku)

K3 (Jo) cca 15 let – vtipkování, diskriminace – o ženách:

- Vtipkování, diskriminace - „Nejdůležitější jsou kozy, kámo“ (Opět shledávám přístup k ženám jako k objektům. Výrok jsem situačně vnímal někde na pomezí nevkusného vtipu a diskriminačního výroku, protože výrok byl na pozadí rozhovoru o přednostech žen v partnerství)
- Diskriminace - „Když máš pěknou holku, tak to ukazuje, že jseš dobřej, že na to máš.“ (Žena vnímána jako reflexe prestiže muže)
- Diskriminace - „Když máš šerednou holku, tak to není vono. Ukazuje to, že nejseš klasa.“ (Ukazuje palcem dolů.) (Opět vyobrazuje ženu jako objekt. Znovu to chápu to tak, že čím hezčí ženu máme, tím to ukazuje, že máme lepší společenskou prestiž.)

K4 (Ra) cca 15 let – vtipkování, vyhýbání se, slovní napadání, fyzické napadnutí, o ženách o seniorech o homosexuálech:

- Osočování - „S ženskejma je to těžký. S žádnou nejde vydžet dyl než měsíc. Navíc nemaj rádi věco co já, takže se musím přetvařovat, že mě baví věci co je.“ (Výrok, že dívky jsou nepřizpůsobivé. Špatně se s nimi vychází.)
- Diskriminace - „Starší lidi už jsou v té práci zbyteční, jen zabírají místo mladším lidem.“
- Osočování, slovní napadání, fyzické napadnutí přímé, – „Tohle přece nebudeš dělat, nejseš přece buzna!“ (Větu zakončí ranou pěstí do ramene druhého klienta. Rána pěstí rozhodně nebyla v přátelském duchu. Větu vnímám jako urážku druhého klienta, ale také jako pošpinění homosexuální menšiny, pokud je přirovnávání k nim bráno jako urážka.)

K5 (Do) cca 14 let – Vtipkování, vyhýbání se, o mentálně postižených mluví jako o „aut'ácích“:

- Osočování - „Když je ženská stará, tak se jí pak narodí aut'ák (autista) a to je pak blbý. S tím děckem nejde dělat nic. Jako bys měl panenku, co jen krmíš.“

K6 (El) cca 14 let – osočování, nadávání na, vyhýbání se – mladší muži:

- Osočování, slovní napadání, vyhýbání se - „S holkama nejde vycházet. Jsou to krávy. Už několikrát to pro mě skončilo, že mi bodla nůž do zad, když jsem to nejmíň čekala.“
- Nepřímé osočování žen, vyhýbání se - „Chlapi věci nikdy tak neprožívají, mám proto spíše více kamarádů než kamarádek.“ (Považuje muže za méně citově afektované)

K7 (Mi) cca 14 let – vyhýbání se:

- Vyhýbání se - „Chodíme do lesů, abychom nepotkali holky. Holky do lesů nechodí, protože se boje.“

K8 (Ma) cca 15 let – Osočování:

- Osočování - „Když máme holku v bráně, tak to nemáme šanci. Holka se všemu vyhne a nic nechytí“ (v příležitosti florbalu, kdy se klientka přihlásila do brány)

K9 (HO) cca 15 let – Osočování:

- Osočování - „Holky se na internetu chovají jak utržené ze řetězu... Fotky všechny takovýhle...“ (naznačuje rukama zdvižená velká ňadra a pózuje pro imaginární fotoaparát)

3.2 DVC 2: Návrh provedení dekonstrukce v praxi

Kapitola se zabývá plněním druhého výzkumného cíle – návrhu využití dekonstrukce v případě stereotypizovaných výroků. Vycházím zejména z How to deconstruct a text, prezentované metody v kapitole Jak dekonstruovat. Návrh je prezentován na dvou příkladech s tím, že první je ovlivněný negativními stereotypy vůči menšinám a druhý je příklad genderově nekorektního stereotypního chování. Rozebraných výroků není více, protože postup by byl velmi podobný a výzkum by již nepřinesl mnoho nového. Za každým případem je naznačen kontext, v jakém byl řečníkem vyřčen. Po výroku je vypracován i návrh přímé reakce v komunikační praxi a v daném kontextu. Body 12 a 13 v návodu How to deconstruct a text jsou pouze doporučení při aplikaci, nikoli samotné body metody, proto je v návrhu dekonstrukce výroků zohledňuji, ale místo nich pokračuji svými navrženými body.

Výrok č.1: „Neznám jediného cikána, co by nekradl...“ (K1 Ku cca 16 let,
Diskuse zaměřená na skupiny lidí se kterými nevychází na škole)

1)Hledám předpoklady – Předpoklad by mohl znít stejně jako výrok. Klient tvrdí, že nezná jediného Roma, co by nekradl. Je možné za tím najít i předpoklad, že autor výroku zná všechny Romy a ví, jak se chovají. Můžeme taktéž přidat předpoklad: *Všichni Romové se chovají stejně.*

2)Hledám rozpor mezi přesvědčením a tvrzením – Jedno z tvrzení, které dokáží identifikovat je jednoznačně: *Neznám Romy, kteří nekradou.* To by se dalo lehce přeformulovat na: *Všichni Romové kradou.* Může být reálné přesvědčení o takovém výroku? Může býti přesvědčen, že zná všechny Romy na světě?

3)Zvažuji dynamické a statické prvky významů – Autorův výrok vznikl na základě nějakého přesvědčení. Mluví autor z vlastní zkušenosti? Jaké? Ze zkušenosti někoho jiného? Jak může být tato zkušenost stará? Jak moc ta daná zkušenost koresponduje s výrokem? V jakém se mohla stát kontextu? Všechny tyto otázky mohou přiblížit nesrovnalosti mezi kontextem při vyřčení výroku a kontextem té dané zkušenosti. Naším cílem je napadnout sílu zkušenosti či zdroje, ze kterého stereotyp pochází.

4)Jak moc je výrok relevantní? – Distancuji se od kontextu a snažím se dívat na výrok logicky. Je dejme tomu možné, že klient může znát například 20 – 30 Romů. Je opravdu možné, že každého z nich tak dobře zná, aby o něm mohl prohlásit, že je to zloděj? Je pravděpodobné, aby všech 30 někdy viděl *při činu?*

5)Zvažuji jednotlivé části výroku: „Neznám jediného cikána, co by nekradl...“

Rozebírám větu na části:

„Neznám jedinýho...“ – tato část zní silně rezolutně a vylučuje jakékoliv výjimky. Výroky s takovým začátkem je dobré vnímat se silnou nadsázkou, protože málokdy, pokud řečník přisuzuje celé skupině určitou vlastnost, bývá výrok pravdivý. Skupiny jsou více heterogenní, než přiznává takováto obecná pravda.

„Cikána“ – slovo cikán, označující Roma, má v naší společnosti spíše vulgární nádech. Ve svém okolí jsem slyšel nejednou využívat slovo cikán jako urážku. Využití slova cikán klientem může reflektovat jeho vztah k Romskému etniku.

6) Hledám slovní hry

Na první pohled mě zaujala dvojitá negace. Bez negace, pokud by si věta měla ponechat stejný význam, by zněla asi: *Všichni cikáni co znám, tak kradou*. Taková formulace by byla méně šťastná, protože by odhalovala problém poznání celého romského etnika, jak bylo zmíněno v předchozích bodech. *Všichni cikáni co znám* nemusí být zrovna reprezentativní vzorek celého romského etnika.

7) Přehlédnutá vysvětlení a definice

Svémi názory utvrzuje obecnou pravdu, kterou by šlo formulovat jako „všichni Romové kradou“. Takový výrok podporuje protiromské nálady a koresponduje se smýšlením protiromských ideologií.

Jsou to pouze domněnky, ale můžeme si představit, proč řečník neformulovat svoji větu jinak. Například „Podle mého otce má většina Romů sklony ke krádežím“ nebo „všude okolo sebe slyším, že Romové jsou zloději.“ Kdyby věty formuloval takto, měl bych z něho dojem, že přesně neví, o čem mluví. Z původního výroku však vyplývá, že svému výroku bezpodmínečně věří.

8) Autorita autora

Autor výroku je zhruba šestnáctiletý teenager. Mohl řečník ve svých cca 15-16 letech mít příležitost vidět na vlastní oči vícero případů, kdy

před ním nějaký Rom kradl? V době výroku bylo v místnosti více klientů, kterým se mohl chtít svým názorem zavděčit. Jeho názor se totiž ze strany klientů nesetkal s odporem, spíše se souhlasem. Jestli je tento názor původem od něho anebo spíše z jeho okolí se mi nepodařilo zjistit.

9) Identifikuji nejednoznačnost hravost a rozpor

Mimo otázky relativizující logiku daného výroku zmíněné v předchozích bodech můžeme vnímat nejasné hranice jednotlivých pojmů ve větě. Zejména mám na mysli pojmy *cikán a krást*. Kdo všechno je pro dotyčného *cikán*? Člověk s tmavší pletí? Člověk se specifickou formou chování? Osoba hlásící se k určité kultuře? Dokonce osobně znám lidi, kteří splňují všechny tři podmínky, ale za Romy by je nikdo neoznačil. Co vlastně znamená to *kradení*, které mluvčí zmiňuje? Ví, že se vloupávají do sklepů a kradou kola? Chodí ve městě jako pouliční kapsáři? Anebo když vidí nějakou příležitost ke krádeži, tak se nezdráhají?

10) Sleduji výrok v jiném pořadí než je linearita monologu

Zpětně si procházím rozhovor s K1 a zaznamenávám si klíčové věty v rozhovoru ovlivněné stereotypním myšlením (ty jsou zaznamenány chronologicky):

„*S cikánama si nikdy moc nemám co říct... Je lepší se od nich držet dál...*“

„*Neznám jedinýho cikána, co by nekradl...*“

„*Vždycky to jsou cikáni, co vyprovokujou hádky...*“ (Zde je myšleno přímo s klientem)

Podle zaznamenaných vět, které padly ve stejném rozhovoru, vnímám jisté rozpory. V první větě, kterou řekl jako první, klient tvrdí, že se Romům vyhýbá. Pokračuje však plošným hodnocením Romského etnika. Pokud se Romům vyhýbá, jeho schopnost hodnotit tak může být označena jako diskutabilní.

11) Relativizují binární vnímání světa

Za jednoznačně binární pojmy bych označil slovo cikán. Jako vnímaný protipól bychom mohli označit slovo bílý. Nejasnou hranici rozbíjející tuto binaritu jsem již probral v bodě 9.

12) Sleduji výraz hlasu řečníka

Klient dává silný výraz na část „*Neznám...*“. *Pak je melodie věty standardně klesavá.*

13) Neverbální komunikace řečníka

Neverbální část jako jediná naznačuje, že klient nevystupuje sebevědomě a s jistotou, když probíráme téma nepříjemných lidí ve škole. Když jsme začali, tak jsem z něho měl dojem, že je silně nervózní. Postupně se uklidňoval. Zkoumaná věta byla řečena někdy v půlce rozhovoru, kdy už byl klient více v klidu. Mluvčí byl při vyřčení této věty posazený v křesílku. Přitom, co mluvil, tak se na křesílku rytmicky pohyboval celým tělem dopředu a dozadu, jakoby mírně pokyvoval. Záda měl shrbená a ruce pokorně složené do klína. Jedna ruka mnula druhou, což na mě působilo jako nervózní gesto. Mimiku měl bezvýraznou. Oční kontakt navazoval více než na začátku hovoru.

Celkově na mě klient působil dost nervózně. Tyto projevy postupně zmizely po odbočení od tématu. Je možné, že se klient cítil v daném tématu diskomfortně nebo jeho nervozitu způsobily nějaké jiné důvody, které už ale nedohledáme.

Návrh komunikační praxe:

Klientův výrok na mě celkově působil spíše rozhodně. Při reakci na jeho výrok vnímám jako důležité ověřit si klientovy zkušenosti s romským etnikem. Poté relativizovat jednoznačnost jeho tvrzení. Cílem je zanechat v klientovi určité pochyby o jeho vlastním názoru tím, že si nejprve sám připustí určité výjimky, což ho vede k tomu,

aby začal o tématu více kriticky přemýšlet. Toho dobře dosáhneme následujícími otázkami:

„K1 při jakých příležitostech se stýkáš s Romy?“ „Znáš jich osobně hodně? Jste přátelé?“ „Je možné, aby byli všichni Romové takoví, jak říkáš, aby všichni do jednoho kradli?“ „Kolik jsi viděl dohromady Romů krást?“ „Máš s Romy nějakou osobní špatnou zkušenost?“ „Měl někdo z tvého okolí s Romy špatnou osobní zkušenost?“ „Jak moc znáš romskou kulturu?“ „Je možné, že jsou i Romové, kteří se zapojují více do společnosti?“ „Koho bys vlastně označil jako cikána?“ „Jak vnímáš slovo cikán?“

Výrok č.2: „Když máš šerednou holku, tak to není vono. Ukazuje to, že nejseš klasa.“ (K3 Jo cca 14 let, diskuse vedená na téma ideálního partnera či partnerky)

1)Hledám předpoklady – Předpoklad by mohl být, že pokud nemám atraktivní partnerku, tak nejsem společensky na výši. Když mám neatraktivní partnerku, tak je vztah nedokonalý. Může to být interpretováno i naopak. Pokud nejsi ve společensky vyšší třídě, tak máš slabou šanci najít si sexy partnerku. Druhý předpoklad z jiného úhlu pohledu by mohl být, že ženy považuje pouze jako objekty posuzované dle estetické krásy.

2) Hledám rozpor mezi přesvědčením a tvrzením – Autor sám musí tušit, že při seznamování figuruje vícero faktorů. Je sice častější, že úspěšní lidé se více přibližují ideálu krásy naší doby, ale není to vždy pravidlem. Autor taktéž může tušit, že fyzická краса nemusí být zárukou spokojeného vztahu.

3)Zvažuji dynamické a statické prvky významů – Z čeho může vycházet klientova zkušenost? Silný vliv může mít na klienta jeho okolí. Zejména vnímání krásy skrze média, která reflektují dnešní ideál krásy

(vysoká žena, velká ňadra, štíhlá postava, dlouhé vlasy). Je zajímavé pozorovat, jak se ideál krásy měnil v průběhu historie. Je tedy důležité si uvědomit, že ideál krásy je společensky daný jev. Vliv médií může posilovat i klientův okruh přátel – muži (bažící po stejném ideálu krásy) i ženy (snažící se tomuto ideálu přiblížit).

Společensky úspěšní lidé jsou v každé době žádaní. Běžní lidé se jim snaží přiblížit, což chtěli odnepaměti. Podle tvrzení klienta by společenským ukazatelem prestiže měla být i atraktivita partnerky. Cílem je zde poukázat na sociální konstrukci zmíněných ideálů a relativizovat prioritu estetické krásy ve vztahu.

4) Jak moc je výrok relevantní? – Pokud se snažím dívat se na větu z logického hlediska, tak bych ji subjektivně označil za částečně relevantní. Klientův postoj k ženské kráse je odrazem naší doby. Je ale důležité si uvědomit, že krása je relativní pojem. Vnímám jako důležité si ověřit, zda to klient vidí také tak. Pokud ne, tak ho poučit.

Jak moc je krása ve vztahu prioritní? Může krása partnerky přinést do vztahu i něco špatného? Nevěra? Strach z nevěry a žárlivost? A co když jeden partner je považován za atraktivního a druhý ne? Nemůže to přinést do vztahu spíše více potíží než užitku?

5) Zvažuji jednotlivé části výroku: „Když máš šerednou holku, tak to není vono. Ukazuje to, že nejseš klasa.“

„Když máš šerednou holku, ...“ – označení šeredná holka je velice relativní pojem. Každý si pod tímto označením vybaví zcela něco jiného. Není dokonce vyloučeno, že v situaci, kdy by někdo označil danou ženu za šerednou, by ji druhý označil za atraktivní.

„...není to vono.“ – nemůžu se ubránit položit si otázku „Není to co?“. Tato část je velice vágní a nejednoznačná. Znamená to snad: *Mohlo by to být lepší? Není to dobré?*

„Nejseš klasa“ – zajímavé označení, interpretuji to jako: *Nejsi společenská elita. Nepatříš ke společenské smetánce.*

6)Hledám slovní hry – Kdybych mohl lehce přeformulovat daný výrok, tak bych ho následovně propojil: „Když máš šerednou holku, ukazuje to, že nejseš klasa.“ Je zajímavé si povšimnout, že i v této větě se neříká „Když máš šerednou holku, tak nejseš klasa“, ale objevuje se tam ta část „ukazuje to, že...“, což krásně podkrývá realitu. To, že je naše partnerka atraktivní ještě neznamena, že jsme společenská elita. Je to ale jeden z ukazatelů společenské úspěšnosti. Úspěšní lidé se rádi obklopují krásnými věcmi, protože si to mohou dovolit.

7)Přehlédnutá vysvětlení a definice – Klientův názor utvrzuje společenský apel, aby *správný muž měl krásnou ženu. Muž, který má partnerku nehezkou, je muž druhé kategorie.* Jak mohl klient formulovat své tvrzení jinak? Pokud odstraníme negace, znělo by jeho prohlášení asi takto: „Máš-li hezkou dívku, tak to má být. Ukazuje to, že jsi klasa.“ Odstranění negace dokáže podkrýt skrytá vysvětlení a dopomoct interpretaci. V tomto případě jasně ukazuje klientův názor na silný vztah krásy a společenské prestiže.

8)Autorita autora – Autor tvrzení je asi patnáctiletý teenager. Dle mé dosavadní zkušenosti je tento názor u lidí jeho věku velmi populární. V rozhovoru bylo tvrzení dokonce podporováno jeho přáteli, kteří s ním sdíleli prostor NZDM. Původ základní myšlenky již nedohledáme, ale můžeme se domnívat, že má základy v prezentaci ideálu krásy skrze média nebo v jeho okolí.

9)Identifikuji nejednoznačnost, hravost a rozpor

„...tak to není vono.“ – část vyhodnocuji jako nejednoznačnou. Značí nějaké negativní hodnocení, ale není zcela jasné jaké. První věta tak může mít vícero významů: Vztah pak není kvalitní? Vztah není nic, čím by se mohl chlubit? Neužil by si tak kvalitní sex?

Druhá věta se to snaží přiblížit. Slovo klasa má ve slovníku významy: školní třída nebo přídavná jména vynikající úrovně, skvělý, třída. (ABZ slovník cizích slov, online)

Přibližuje to význam k větě: “Když máš hezkou partnerku, tak jsi skvělý.“ Nabízí se ale další otázka. Skvělý v čem? Skvělý v seznamování se? Skvělý v příjemné konverzaci? Skvělý v sexu? Je vidět, že k nějakému obecnému významu se postupně dostáváme. Jak ale vidíme, tak interpretace podle jednotlivých bodů dekonstrukce je různá. Což je ostatně správně.

- 10) Sleduji výrok v jiném pořadí než je linearita dialogu – Pro lepší interpretaci dodávám všechny zaznamenané výroky, které byly vyhodnoceny jako případy odmítavého chování:

„Nejdůležitější jsou kozy, kámo“

„Když máš pěknou holku, tak to ukazuje, že jseš dobrej, že na to máš.“

„Když máš šerednou holku, tak to není vono. Ukazuje to, že nejseš klasa.“

Pro klienta je podle těchto tří výroků vzhled u žen hlavní prioritou. Sdělují to všechny tři záznamy. Nic nového jsem ze záznamů nedokázal interpretovat.

- 11) Relativizují binární vnímání světa – Binaritami je výrok takřka protkaný. Pokud bych postupoval chronologicky, tak bych se chtěl zastavit u slova šeredný v binaritě šeredný X krásný. Jak jsem již zmínil v bodu 5, vnímání krásy je silně subjektivní záležitost, takže slovo šeredný nese jen velmi vágní význam.

Slovo holka patří do klasické binarity žena X muž, holka X kluk.

Jasnou binaritu také shledávám ve dvojici slov klasa X spodina. Společenské třídy jsou také velmi nejasný pojem. Zejména v naší době, kdy se smývají rozdíly mezi vyšší třídou a střední třídou společnosti. Jaké jsou tedy znaky člověka, který patří k *bohatým*? Z praxe v NZDM

vidím, že pro klienty je prioritní dražší značkové oblečení, drahá elektronika, ...

12) Sleduji výraz hlasu řečníka – hlas má jasný, sebevědomý. Věty ukončuje klasicky s klesající intonací. Mezi větami přemýšlí a dělá pauzy.

13) Neverbální komunikace řečníka – při komunikaci se usmívá, uvolněně se houpe na křesílku. Komunikaci doplňuje gesty rukou, která mi připomínají rapperské pohyby. Přímou při výroku využil gesto otočení ruky sevřené v pěst s palcem dolů. Udržuje oční kontakt v běžné míře. Hlavu měl nakloněnou do strany, jakoby přemýšlel. Při debatě klepe rytmicky nohou. Jinak z něho mám dojem uvolněnosti a klidu.

Návrh komunikační praxe:

Podle mé interpretace klientovi silně záleží na vzhledu jeho partnerky. Jako cíl komunikace bych viděl relativizaci priority krásy u člověka. Poukázat na to, že krása partnerky ještě neznamena kvalitní vztah. Jistě stojí za pokus zavést téma hovoru na manipulaci médií a téma ideálu krásy. K dosažení cíle by měli pomoci tyto otázky: Jak moc je krása ve vztahu prioritní? Může krása partnerky přinést do vztahu i něco špatného? Nevěra? Strach z nevěry a žárlivost? A co když jeden partner je považován za atraktivního a druhý ne? Dokážeš si představit situaci, kdy to do vztahu přinese spíše více potíží než užitku? Podle čeho lze posuzovat druhého člověka? Podle čeho lze posuzovat ženu? Je možné, že jsme podrobování diktátu, co je krásné a co není? Zná klient uměle vytvořené módní trendy, které jednoznačně ovlivňují vnímání toho co je hezké a co je ošklivé? Jak je možné, že v některých jiných zemích je ideál krásy zcela odlišný od toho našeho?

3.3 Shrnutí výzkumné části

Hlavním cílem práce bylo prozkoumat možnosti využití teorie dekonstrukce J.Derridy. Abych tak mohl vykonat, musel jsem výzkum rozdělit na dva dílčí výzkumné cíle. Zaprvé vyzorovat předem určené formy odmítavého chování v prostoru NZDM Klídek a poté podrobit vybrané výroky dekonstrukci dle teorií v dostupných textech. **Výzkum pro naplnění DVC1**, pozorování odmítavého chování klientů NZDM, proběhl úspěšně. Povedlo se mi po celou dobu výzkumu udržet pozorování v tajnosti, což přispělo k přirozenosti chování klientů. Od klientů byly zaznamenány výroky vyhodnocené jako ovlivněné stereotypním myšlením. Tabulka 3 přehledně ukazuje, jaké typy chování byly zaznamenány a s jakou četností. Některé projevy patří do více kategorií naráz.

Označení respondenta	Typy zaznamenaného odmítavého chování
K1 (KU)	Osočování 3x, vyhýbání se 1x
K2 (RW)	Vtipkování 1x, osočování 4x, diskriminace 2x
K3 (JO)	Vtipkování 1x, diskriminace 3x
K4 (RA)	Osočování 2x, diskriminace 1x, slovní napadnutí 1x , fyzické napadnutí 1x
K5 (DO)	Osočování 1x
K6 (EL)	Osočování 2x, vyhýbání se 1x
K7 (MI)	Vyhýbání se 1x
K8 (MA)	Osočování 1x
K9 (HO)	Osočování 1x

Tabulka 3 – Typy zaznamenaného odmítavého chování

Jak je vidět, tak **nejčastější zaznamenaná forma byla osočování**, což je skoro nejnižší stupeň odmítavého chování, ale **objevily se i závažnější formy jako diskriminace, slovní napadání a v jednom případě i fyzické napadnutí**. Potvrdil se můj předpoklad, že se v prostoru NZDM odmítavé chování běžně objevuje. To, že jsem vyzoroval odmítavé chování u některých klientů vícekrát, než u jiných, ještě

automaticky neznamená, že se řídí více stereotypy. Jednalo se spíše o případy, kdy jsem měl příležitost sledovat klienty častěji než ostatní. Jedná se zejména o K2, K3 a K4.

DVC2 přímo navazuje na DVC1. Nejprve jsem musel prostudovat teorii dekonstrukce z dostupných zdrojů. Využíval jsem zejména monografie z Krajské knihovny v Pardubicích a internetu. Velmi ku pomoci mi byla videa dostupná na Youtube.com a dokument na webu Wikihow.com jménem How to deconstruct a text.

Vybral jsem si některé ze zaznamenaných výroků při pozorování a aplikoval jsem na ně metodu dekonstrukce. Dekonstruuji jeden případ osočování a druhý případ diskriminace. Jeden a z kategorie stereotypní chování klientů NZDM s genderovým kontextem a druhý patřící do stereotypního chování klientů NZDM vůči znevýhodněným menšinám:

Výrok č.1: „Neznám jedinýho cikána, co by nekradl...“ (K1 Ku)

Výrok č.2: „Když máš šerednou holku, tak to není vono. Ukazuje to, že nejses klasa.“ (K3 Jo)

Oba výroky podrobují třináctibodové metodě vycházející primárně z článku How to Deconstruct a text. Na základě toho sestavuji krátké doporučení, jak reagovat v komunikaci v dané situaci.

V prvním případě jsem vyhodnotil jako stěžejní relativizovat jednoznačnost tvrzení a napadnout jeho relevanci. Cílem bylo, aby klient začal přemýšlet více logicky a uznal, že existují lidé, kteří potvrzují nepravdivost jeho výroku. To, že klient začne připouštět výjimky je zdárný krok k tomu, aby více přemýšlel o podobných jednostranných vyjádřeních.

Druhý výrok rozebírám část po části. Co to znamená, že je někdo šeredný? Co to znamená být klasa? Co podle klienta musíme dělat, abychom byli klasa? Navázal bych diskusí na téma ideál krásy. Můj cíl zde by byl poukázat na nejasné hranice, které se snaží stvrzovat společenský ideál, jež má však zcela umělý původ.

ZÁVĚR A DISKUSE

Život a chování každého z nás ovlivňují postoje, které tvoříme na základě určitých poznatků, ale často si neuvědomujeme, že tyto postoje postrádají racionální základ. Vnímám, že pro práci sociálního pracovníka, je stěžejní schopnost stereotypy reflektovat a pracovat s nimi. Není to ale téma pouze sociální práce, neboť se stereotypy se setkáváme i v běžném životě. To je také jeden z důvodů, proč jsem si vybral tematiku práce se stereotypy a předsudky do své diplomové práce. S rychlými soudy a odmítavým chováním jsem se setkal při své praxi v Nízkoprahovém zařízení pro děti a mládež Klídek, kde dosud pracuji jako pracovník v přímém kontaktu s klientem. Nelíbilo se mi to a dával jsem klientovi najevo, že se chová špatně, ale moje výtka mi nepřišla jako dostatečná a proto jsem se začal více zajímat o práci se stereotypním chováním.

Cíle práce bylo dosaženo. Výzkum pro naplnění prvního dílčího výzkumného cíle (tajné pozorování) proběhlo bez problémů a s očekávanými výsledky. DVC1 považuji za méně významný, ale stejně nedílnou součástí pro naplnění hlavního cíle diplomové práce. Z vyzpozorovaných projevů odmítavého chování jsem si vybral dva, které jsem podrobil dekonstrukci dle modifikace teorie J. Derridy. Výběr proběhl prakticky náhodně, ale aby jeden patřil do kategorie odmítavého chování proti znevýhodněným menšinám a druhý měl genderovou tematiku.

Zvolený výzkum pro DVC1 byla velmi dobrá volba, protože jsem neměl jediný problém a dosáhl jsem výsledků pro pokračování s DVC2. Vytváření interpretace výroků a jejich dekonstrukce byla velmi složitá a dle mého názoru ne příliš exaktní. Když jsem s diplomovou prací začínal, měl jsem o teorii dekonstrukce jiné představy. Nicméně tvrdím, že **teorii dekonstrukce jako metodu lze použít**. Musíme však předem očekávat, že aplikování metody nepřinese „lék“ na stereotyp, ale pomůže nám i mluvčímu nahlížet na vyřčené názory z více úhlů pohledu. Člověka učí lépe kriticky přemýšlet. Předpokládám, že větší efektivita metody bude v případě stereotypů nežli předsudků, protože klíčové je, aby si mluvčí uvědomoval jisté nesrovnalosti, které mu reflektujeme. Naším cílem není se s klientem hádat o jeho zvnitřněných přesvědčeních,

ale nastavit mu zrcadlo, aby sám pociťoval menší jistotu ve svých tvrzeních, jež nereflktují objektivní realitu.

Diplomová práce přináší metodu, která může být využitelná ve všech typech služeb, kde je nežádoucí, aby se klient řídil stereotypy a předsudky. Myslím si, že metoda bude více efektivní v individuální práci s klientem, ale může být využitelná i v malé skupině cca do šesti lidí. Skupinovou diskusi ale vnímám jako náročnější pro pracovníka. Co se týče její využitelnosti v praxi NZDM, tak si myslím, že **je využitelná**, ale v menší míře než v jaké jsem předpokládal na počátku studia teorie. Dokáží si představit situace, kdy na efektivní diskusi není prostor a je třeba reagovat spíše sankcí (napomenutím, ...).

Silně vnímám potřebu dalšího výzkumu. Je bezesporu potřeba posoudit efektivitu dekonstrukce jako metody. Taktéž by bylo prospěšné provést výzkum i v jiných typech služeb nežli v NZDM. Zejména porovnat možnosti aplikace v diskusi individuální a skupinové.

Seznam zkratk:

DVC = dílčí výzkumný cíl

K = klient, respondent z řady klientů NZDM

(KU),(RW),(JO)... = pracovní zkratky pro lepší rozlišení klientů, vycházejí převážně z jejich přezdivek nebo z mnou přidělených přezdivek.

Seznam tabulek a diagramů:

Tabulka č. 1. – Transformační tabulka

Tabulka č. 2 – Výzkumný soubor

Tabulka č. 3 – Typy zaznamenaného odmítavého chování

Diagram 1 – Poznání pojmu „jablko“

Diagram 2 – Poznání pojmu „Romové“

Diagram 3 – Rizika výzkumu

Seznam příloh:

Příloha č. 1 - Příklad vtípů podporující protimuslimské nálady. V tomto případě i zesměšňující kladný přístup k muslimům.

Příloha č. 2 - Příklad protiislámského příspěvku na sociálních sítích. Mnou nalezená verze byla již takto cenzurována.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BAKALÁŘ, Petr. Tabu v sociálních vědách. Praha: Votobia, 2003. Kontroverzně. ISBN 80-7220-135-2.

BARŠA, Pavel a Ondřej CÍSAŘ. Spravedlnost v rozdělení nebo v uznání? K současné diskusi v americké radikální teorii. Politologický časopis, Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity, 1998, roč. 5, č. 2, s. 176-189. ISSN 1211-3247.

BOGARDUS, Emory S., Social Distance in the City. Proceedings and Publications of the American Sociological Society. 20, 1926, s. 40-46.

DALRYMPLE, Theodore. Typy stereotypů: ne všechny jsou nerozumné. Praha: Občanský institut, 2013. Bulletin (Občanský institut). ISBN 978-80-87944-01-1.

DERRIDA, Jacques a Miroslav PETŘÍČEK. Texty k dekonstrukci: Práce z let 1967-72. Bratislava: Archa, 1993. ISBN 80-7115-046-0.

DERRIDA, J. Struktura, znak a hra v diskursu věd o člověku. In Filosofický časopis, 4/1991, s. 584-600. ISSN 0015-1831.

DERRIDA, Jacques. 1999. Gramatológia. Bratislava: Archa, 314 s. ISBN 80-7115-138-6

Jacques Derrida. Katedra filmových studií [online]. Praha 1: Katedra filmových studií [cit. 2018-03-13].

Dostupné z: <http://film.ff.cuni.cz/rozcestnik/glosar/jderrida.pdf>

FERJENČÍK, Ján. Úvod do metodologie psychologického výzkumu: jak zkoumat lidskou duši. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-367-6.

FRANKL, Viktor Emil. Lékařská péče o duši: základy logoterapie a existenciální analýzy. Přeložil Vladimír JOCHMANN. Brno: Cesta, c2006. ISBN 80-7295-085-1.

FRASER, Nancy. *Justice interruptus: critical reflections on the "postsocialist" condition*. New York: Routledge, 1997. ISBN 9780415917940.

GJJSBERS, Victor. In: *Youtube* [online]. 19.10.2017 [cit. 2018-03-02]
Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=2lPkoujvAww>

GJURIČOVÁ, Šárka a Jiří KUBIČKA. *Rodinná terapie: systemické a narativní přístupy*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Grada, 2009. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2390-7.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

How to deconstruct a text. www.wikihow.com [online]. 2005 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <https://www.wikihow.com/Deconstruct-a-Text>

Jacques Derrida. Katedra filmových studií [online]. Praha 1: Katedra filmových studií [cit. 2018-03-13]. Dostupné z: <http://film.ff.cuni.cz/rozcestnik/glosar/jderrida.pdf>

KOSEK, Jan. Právo (n)a předsudek: historické, filozofické, sociálně psychologické, kulturní a právní souvislosti stereotypů a předsudků. Praha: Dokořán, 2011. Bod (Dokořán). ISBN 978-80-7363-312-7.

Klasa. ABZ Slovník cizích slov [online]. 2018 [cit. 2018-03-21]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/klasa>

LA FARGE, J. (1937). The race question and the Negro: a study of the Catholic doctrine on interracial justice. New York, Longmans, Green and Co.

MIOVSKÝ, Michal. Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1362-4.

MUSIL, Libor. *Ráda bych Vám pomohla, ale--: dilemata práce s klienty v organizacích*. Brno: Marek Zeman, 2004. ISBN 80-903070-1-9.

Napadení muslimky hodnotí policie jako přestupek, právnička nesouhlasí. www.praha.idnes.cz[online]. Praha: MAFRA, 2018 [cit. 2018-03-05].

Dostupné z: https://praha.idnes.cz/napadeni-muslimky-prestupek-di2-/praha-zpravy.aspx?c=A170725_112924_praha-zpravy_rsr

PETRUSEK, Miloslav, MAŘÍKOVÁ, Hana a VODÁKOVÁ, Alena. Velký sociologický slovník. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1996. 2 sv. ISBN 80-7184-311-3.

PRŮCHA, Jan. Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-502-2.

REICHEL, Jiří. Kapitoly metodologie sociálních výzkumů. Praha: Grada, 2009. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-3006-6.

Stereotyp | Search Online Etymology Dictionary. Online Etymology Dictionary [online]. Copyright © 2001 [cit. 13. 12. 2017]. Dostupné z: <https://www.etymonline.com/search?q=stereotyp>

Stereotyp –
Wikipedie. [online]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Stereotyp>

ŠEVČÍK, Drahomír; ŠPATENKOVÁ, Naděžda, a kol. Domácí násilí. Kontext, dynamika a intervence. 1. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-690-2.

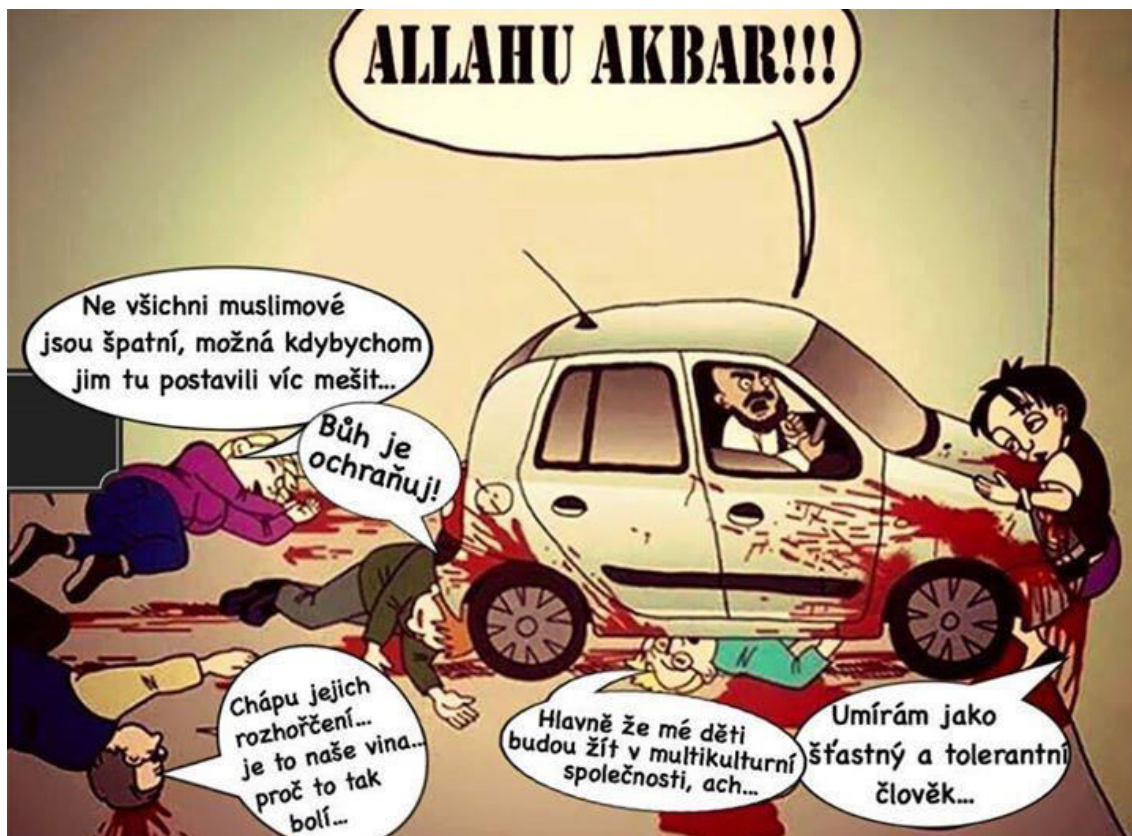
VÝROST, Jozef a Ivan SLAMĚNÍK. Sociální psychologie. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1428-8.

WIKIHOW. How to Deconstruct a Text [online]. [cit. 2018-03-07]. Dostupné z: <https://www.wikihow.com/Deconstruct-a-Text>

WOOD, David a Robert. BERNASCONI. *Derrida and différance*.
Evanston, IL: Northwestern University Press, c1988. ISBN 9780810107861.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Příklad vtipů podporující protimuslimské nálady. V tomto případě i zesměšňující kladný přístup k muslimům. Zdroj anonymní.

Příloha č. 2: Příklad protiislámského příspěvku na sociálních sítích. Mnou nalezená verze byla již takto cenzurována.

Lidi. Já už toho mám k... dost!! Pořád samý urážky od lidí z jiných měst na nás pražáky, že s tím nic neděláme a že nechodíme na protesty. Fajn... Uvědomte si, že naše město je větší než to vaše. Naše město je největší v ČR a tudíž i největší plocha-tedy, 1000x víc opic než ve vašem městě a nebo minimálně okolí.

A proto teď vyzývám všechny zdatné chlapy, aby jsme se domluvili na datumu a rozpoutali hromadný noční pochod do centra Prahy! (A to bez přítomnosti policie) Vemte si bejzbolky, vemte si plynovky, vemte si teleskopy, vemte si boxery, vemte si klidně i psy... 😊 jak praví prorok Mohamed: "PES JE NEČISTÉ STVOŘENÍ" proč? Protože: "ISLÁM NEMÁ RÁD ANI TVÉHO PSA". 😊

Prostě tu lůzu poženem přes naše ulice, spoustu z nich zmlátíme, hodíme do vltavy a ukážeme těm sráčům, kdo je tady DOMA!!! Zní to bláznivě? Berte to jako revoluci..když nás bude hodně tak policie nebude stíhat. 😊

👍 Chcete vědět proč mám v plánu tohle uskutečnit??? Protože mě nebaví sledovat, jak s tím náš zákon nic nedělá...a oni si tam jen tak prodávají drogy a nabízejí sexuální služby bůh ví od koho a komu. A to nemluví o těch kozo... co mají za úkol NÁS tady zabít.

Když ne zákon, tak zákon Českého lidu!!!

Napište do komentáři, kdo by jste měl zájem a samozřejmě svůj názor. Možná je to nereálné, nevím....ale podle mě to reálné je. KDYBY NEBYLO, TA MOŽNOST BY NEEEXISTOVALA!!!! 😊 Zde máte motivační píseň a fotografie. Ten zakuklenec jsem já...čistě pro zajímavost. 😊

<p>Potřebujeme VŮDCE! Silnou osobnost, která nás zvedne ze židli k národnímu povstání!</p> 	
---	--